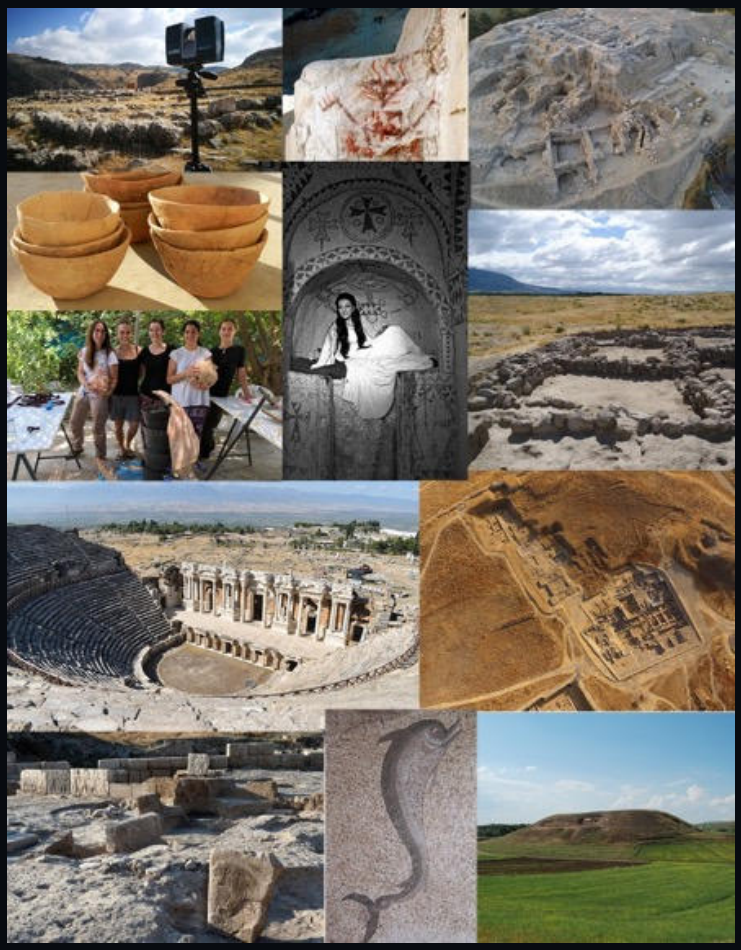
Lo spazio pubblico, lo spazio privato
Kamusal alan, özel alan

XI Convegno sul Contributo italiano a scavi, ricerche e studi nelle missioni archeologiche in Turchia
XI. Türkiye'deki arkeolojik çalışmalara eğitim, araştırma ve kazı'da İtalya katkısı sempozyumu

Atti del Convegno/ Sempozyum bildirileri 2020

Edizioni Istituto Italiano di Cultura di Istanbul - İstanbul İtalyan Kültür Merkezi Yayınları

Immagine di copertina: Tratta dalle missioni archeologiche italiane operanti in Turchia.
Kapak görseli: Türkiye’de çalışmalarını sürdüren İtalyan Kazı Misyonlarının çalışmalarından alınmıştır.

EDIZIONI ISTITUTO ITALIANO DI CULTURA DI ISTANBUL
İSTANBUL İTALYAN KÜLTÜR MERKEZİ YAYINLARI

1

Lo spazio pubblico, lo spazio privato
Kamusal alan, özel alan

Le riproduzioni fotografiche sono state eseguite sotto la responsabilità delle Missioni archeologiche operanti in Turchia su concessione del Governo della Repubblica di Turchia
Fotoğraf reprodüksiyonları Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin izniyle Türkiye'de faaliyet gösteren Arkeoloji Heyetlerinin sorumluluğunda yapılmıştır.

ISBN: 978-975-7035-02-2
©Copyright Istitituto Italiano di Cultura di Istanbul/ İstanbul İtalyan Kültür Merkezi
Aprile/ Nisan 2022
Genere di pubblicazione/ Yayın türü: Collana Fuori commercio/ Satışsız seri

Istituto Italiano di Cultura di Istanbul/ İstanbul İtalyan Kültür Merkezi
Meşrutiyet cad.75, Tepebaşı, Beyoğlu 34430 İstanbul/ Türkiye
https://iicistanbul.esteri.it/iic_istanbul/it/
E-mail: iicistanbul@esteri.it
Tel: Tel: +90 (212) 293 98 48 (pbx)

@iicistanbul

Tutti i diritti riservati. Riproduzione anche parziale vietata.
Tüm hakları saklıdır. Kısmen çoğaltılması bile yasaktır.

Editore/ Editör: Salvatore Schirmo
Coordinamento editoriale/ Basım koordinatörü: Grazia Semeraro
Redazione/ Redaksiyon: Vito Giannico
Progetto grafico e impaginazione/ Grafik proje ve sayfalama: Vincenzo Ria

Stampa/ Baskı: A4 Ofset Matbaacılık San. ve Tic.A.Ş.
Oto Sanayi Sitesi, Yeşilce mah. Donanma Sokak
No:16 Seyrantepe/ Kağıthane/İstanbul
Tel: 0212 281 64 48
Certificato/ Sertifika No: 44739

Lo spazio pubblico, lo spazio privato
Kamusal alan, özel alan

XI Convegno Contributo italiano a scavi, ricerche e studi nelle missioni archeologiche in Turchia

XI Türkiye'deki arkeolojik çalışmalara eğitim, araştırma ve kazı'da İtalya katkısı sempozyumu

ISTANBUL
NOVEMBRE - DICEMBRE / KASIM - ARALIK 2020
ATTI DEL CONVEGNO / SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

Con il patrocinio di / Himayelerinde

REPUBLIC OF TÜRKİYE
MINISTRY OF CULTURE AND TOURISM

Ambasciata d'Italia
Ankara

Consolato Generale d'Italia
Istanbul

Consolato d'Italia
Smirne

Convegno organizzato dall'Istituto Italiano di Cultura di Istanbul.
Sempozyum İstanbul İtalyan Kültür Merkezi tarafından düzenlenmiştir.

ISTITUTO italiano DI CULTURA ISTANBUL

NOVEMBRE-DICEMBRE/KASIM-ARALIK 2020

Missioni archeologiche italiane operanti in Turchia
Türkiye'de çalışmalarını sürdüren İtalyan kazı heyetleri
Elenco / Liste 2020

MISSIONE	DIRETTORI ITALIANI DIRETTORI / VICE DIRETTORI TURCHI	UNIVERSITÀ
SCAVI A MERSIN- MERSİN YUMUKTEPE KAZILARI	**ISABELLA CANEVA** **ERİC JEAN** **ORKUN HAMZA KAYCI**	UNIVERSITA' DEL SALENTO ÇORUM ÜNİVERSİTESİ KÜTAHYA ÜNİVERSİTESİ
MISSIONE ARCHEOLOGICA IN ANATOLIA ORIENTALE, (SCAVI E RICERCHE AD ARSLANTEPE, MALATYA) DOĞU ANADOLU'DA ARKEOLOJİK MİSYON (MALATYA ARSLANTEPE'DE ARAŞTIRMALAR VE KAZILAR	**FRANCESCA BALOSSI RESTELLI** **MARCELLA FRANGIPANE** (già/eski) **YILMAZ SELİM ERDAL** **VARLIK İNDERE**	SAPIENZA UNIVERSITA' DI ROMA HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
PROGETTO ARCHEOLOGICO ITALIANO A KÜLTEPE-KANESH İTALYAN ARKEOLOJİK İTALYAN PROJESİ- PROGETTO MAECI PROJESİ	**LUCA PEYRONEL** **FİKRİ KULAKOĞLU**	UNIVERSITA' DI MILANO ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SCAVI A USAKLI HÖYÜK YOZGAT USAKLI HÖYÜK KAZILARI	**ANACLETO D'AGOSTINO** **YAĞMUR HEFFRON** **DEMET TAŞKAN**	UNIVERSITA' DI PISA UNIVERSITY COLLEGE, LONDON YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
COOPERAZIONE TURCO-ITALIANA NELL'AMUQ AMUQ!DA TÜRK İTALYAN İŞBİRLİĞİ	**MURAT AKAR** (Direttore del progetto) **MARINA PUCCI** (Dir. progetto area 4 nolu alan proje direktörü)	HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ UNIVERSITA' DI FIRENZE
COOPERAZIONE TURCO-TE-DESCA-ITALIANA A HATTUSA HATTUŞAŞ'DA TÜRK, ALMAN VE İTALYAN İŞBİRLİĞİ	**CARLA PEPE** **MASSIMILIANO MARAZZI** **LEOPOLDO REPOLA** **ANDREAS SCHACHNER**	UNIVERSITA' DEGLI STUDI SUOR ORSOLA BENINCASA
SCAVI E A KARKEMISH E A GAZIANTEP KARKAMIŞ KAZILARI	**NICOLÒ MARCHETTI** **HASAN PEKER** **MALİK EJDER DEMİRTAŞ**	UNIVERSITA' DI BOLOGNA İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SCAVI DI MISIS (ADANA)	**GIOVANNI SALMERI** **ANNA LUCIA D'AGATA** **RECAİ TEKOĞLU**	UNIVERSITA' DI PISA CNR, ROMA İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SCAVI A HIERAPOLIS DI FRIGIA FRIGIA HIERAPOLIS KAZILARI	**GRAZIA SEMERARO** **COŞKUN DAŞBACAK**	UNIVERSITA' DEL SALENTO PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SCAVI A ELAIUSSA SEBASTE KAZILARI	**MARCELLO BARBANERA** **ANNALIA POLOSA** (già/eski) **ASENA KIZILARSLANOĞLU**	SAPIENZA UNIVERSITA' DI ROMA KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SCAVI A KINIK HOYUK KINIK HOYUK KAZILARI	**LORENZO D'ALFONSO** **BURAK YOLAÇAN**	UNIVERSITA' DI PAVIA İZMİR DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
MISSIONE DI STUDIO, CONSERVAZIONE E RESTAURO NELLA CAPPADOCIA RUPESTRE KAPADOKYA'DA ÇALIŞMA, KORUMA VE RESTORASYON MİSYONU	**MARIA ANDALORO**	UNIVERSITA' DEGLI STUDI DELLA TUSCIA

İçindekiler / Indice

Massimo Gaiani, Ambasciatore d'Italia ad Ankara / Ankara'nın italyan Büyükelçisi I
Saluto Istituzionale / Açılış konuşması

Gökhan Yazgı, Direttore Generale - Direzione Generale Beni Culturali e Musei / III
Genel Müdür, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Saluto Istituzionale / Açılış konuşması

Salvatore Schirmo, Direttore Istituto Italiano di Cultura/ İtalyan Kültür Merkezi Müdürü V
Saluto Istituzionale / Açılış konuşması

Isabella Caneva 1
M.Ö. VI. ve V. binyıl arasında Mersin-Yumuktepe'de konut alanlarının sosyal işlevi.
La funzione sociale dello spazio abitativo tra il VI e il V millennio a.C. a Mersin-Yumuktepe.

Francesca Balossi Restelli, Marcella Frangipane 13
Malatya, Arslantepe'de, Son Kalkolitik Dönem'de Kamusal Alan ve Özel Alan.
Lo spazio pubblico e lo spazio privato nel Tardo Calcolitico ad Arslantepe, Malatya.

Fikri Kulakoğlu, Luca Peyronel 31
Kültepe'de Orta Tunç ve Demir Çağı'nda kamusal ve özel alanların organizasyonu.
Yerleşim alanının güney bölümüne ait yeni veriler.
L'organizzazione dello spazio pubblico e privato a Kültepe tra Bronzo Medio ed età del Ferro. Nuovi dati dal settore meridionale dell'insediamento.

Anacleto D'Agostino 45
Orta Anadolu platosundaki Uşaklı Höyük'te kentsel mekân ve Hitit iktidar yerleri.
Lo spazio urbano e i luoghi del potere ittita a Uşaklı Höyük, in Anatolia centrale.

Marina Pucci 63
Alalah'ta Tunç Çağı'nın son evrelerinde kamusal ve özel alan olgusu.
Amık'te Türk-İtalyan iş birliği: M.Ö. 16. ve 6. yüzyıllar arasında kültürel kimlikler.
Pubblico e privato durante le fasi finali dell'etá del Bronzo a Alalakh.
Missione turco-italiana nell'Amuq: identità culturali dal XVI al VI sec. a. C.

Massimiliano Marazzi, Carla Pepe, Leopoldo Repola, Andreas Schachner 75
Hattuşa'nın Büyük Tapınak alanı: Yeni teknolojilerin uygulanması ile bağlantılı mimari inceleme projesi.
L'area del "Grande Tempio" di Hattusa: un progetto di analisi architettonica connesso con l'applicazione di nuove tecnologie.

İçindekiler / Indice

Nicolò Marchetti 95
Karkamış'ın Geç Tunç II ve Demir Çağlarındaki Kentsel Yapısı Bağlamında Kamusal ve Özel Alan.
La struttura urbana di Karkemish nelle età del Bronzo Tardo II e del Ferro tra aree pubbliche e spazi privati.

Giovanni Salmeri, Anna Lucia D'Agata 107
Roma ve Geç Antik Çağda Misis Höyüğün Tarihi ve Mekansal Dinamikleri.
Dinamiche storiche e spaziali sull'höyük di Misis in età romana e tardoantica.

Grazia Semeraro 121
Phrygia Hierapolisi: Roma ve Bizans Dönemleri'nde kentsel peyzajlarda mekanların biçimi ve işlevi.
Hierapolis di Frigia: forma e funzione degli spazi nei paesaggi urbani di età romana e bizantina.,

Annalisa Polosa, H. Asena Kızılarslanoğlu 145
Kamusal Alan - Özel Alan: Elaiussa Sebaste Örneği.
Spazio pubblico – spazio privato: il caso di Elaiussa Sebaste.

Burak Yolaçan, Andrea Trameri, Lorenzo d'Alfonso 155
Hellenistik Kınık Höyük'te Kamusal ve Özel Alan.
Spazio pubblico e privato a Kınık Höyük in epoca Ellenistica.

Maria Andaloro 171
Kayanın Kucağında. Kapadokya'da Keşişlerin ve Diğerlerinin Alanları.
Nel grembo della roccia. Lo spazio dei monaci e lo spazio degli altri in Cappadocia.

Massimo Gaiani
Ambasciatore d'Italia

La pubblicazione degli atti dell'XI Convegno delle missioni archeologiche italiane in Turchia "*Lo spazio pubblico, lo spazio privato*", tenutosi online tra novembre e dicembre 2020 e che ho avuto il piacere di introdurre, è un prezioso tassello celebrativo da aggiungere alla ricca collaborazione tra Italia e Turchia nel settore della cooperazione culturale.

Il Convegno rappresenta da anni uno dei principali appuntamenti del Sistema Italia in Turchia, non solo per informare il pubblico sui risultati che le missioni di anno in anno hanno conseguito, ma anche per celebrare la stretta collaborazione istituzionale che, in questo ambito ma come in tanti altri, è portata avanti con reciproca soddisfazione da entrambi i Paesi. Nel 2021 abbiamo ad esempio assistito all'ingresso nel patrimonio dell'umanità Unesco di uno dei siti scavati e studiati da una missione italiana in Turchia, quello di Arslantepe, una vera e propria "culla delle civiltà". Il riconoscimento non è solo il segno del valore del sito in sé, ma anche della estrema cura e professionalità delle ricerche ivi condotte in tutti questi anni.

Consapevole del valore assoluto della cooperazione archeologica tra Italia e Turchia, il Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale ha sempre sostenuto con estrema fiducia le nostre missioni, anche tenendo conto dell'importanza, per entrambi i paesi, della ricerca archeologica nel suo complesso. L'archeologia rappresenta infatti non solo lo studio del passato ma anche un investimento per il futuro.

Saluto quindi questa pubblicazione con grande favore e come la tappa più recente di un percorso in divenire, orgogliosi di quanto finora ottenuto e pronti a lanciarci verso successivi traguardi.

Massimo Gaiani
İtalya Büyükelçisi

Kasım-Aralık 2020 tarihleri arasında çevrimiçi olarak gerçekleştirilen ve açılışında yer almaktan büyük mutluluk duyduğum Türkiye'deki İtalyan arkeoloji ekiplerinin katılımıyla gerçekleşen 11. "*Kamusal alan, özel alan*" başlıklı sempozyumun notlarının bir yayın haline getirilmesi İtalya ve Türkiye arasındaki işbirliğinin çok değerli bir parçası .

Konferans, yıllardır sadece kazı ekiplerinin yıldan yıla elde ettiği sonuçlar hakkında kamuoyunu bilgilendirmek için değil, aynı zamanda bu alandaki yakın kurumsal iş birliğini kutlamak için Türkiye'deki İtalyan Sisteminin ana etkinliklerinden birini temsil etmenin yanı sıra diğer alanlarda da olduğu gibi iki ülke tarafından da karşılıklı memnuniyetle yürütülmektedir. Örneğin, 2021'de, Türkiye'de bir İtalyan heyeti tarafından kazılan ve incelenen alanlardan birinin, gerçek bir "medeniyetler beşiği" olan Arslantepe'nin Unesco Dünya Mirası listesine girmesine tanık olduk. Tanınma, yalnızca sit alanının kendisinin değerinin değil, aynı zamanda orada yıllar boyunca yürütülen araştırmalara gösterilen aşırı özen ve profesyonelliğinin de bir işaretidir.

İtalya ve Türkiye arasındaki arkeolojik işbirliğinin mutlak değerinin bilincinde olan Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığı, bir bütün olarak arkeolojik araştırmaların her iki ülke için önemini de göz önünde bulundurarak kazı ekiplerimizi her zaman büyük bir güvenle desteklemiştir. Aslında arkeoloji sadece geçmişin araştırılmasını değil, aynı zamanda geleceğe yapılan bir yatırımı da temsil eder.

Bu nedenle, bu yayını büyük bir özveriyle devam eden bir yolculuğun en son aşaması olarak görüp selamlarken şimdiye kadar elde edilen neticelerden dolayı gurur duyduğumu ve bir sonraki hedeflere hazır olduğumuzu bildiririm.

Gökhan YAZGI
Ministero della Cultura e del Turismo
della Repubblica di Turchia
Direttore Generale dei Beni Culturali e dei Musei

I valori culturali, sia tangibili che immateriali, che hanno segnato il cammino della civiltà dell'essere umano, devono essere considerati una conquista comune dell'umanità intera. È con questo spirito che attribuiamo massima importanza agli studi scientifici, con un approccio improntato alla collaborazione sul piano internazionale, al fine di garantire che il patrimonio culturale rimanga all'interno del proprio contesto di appartenenza, prevenirne il deterioramento, determinarne e studiarne il ruolo all'interno del percorso storico e, soprattutto, al fine di passarlo in eredità alle generazioni future.

In tale contesto, gli scavi e le ricerche archeologiche, che vedono la partecipazione di scienziati di numerosissime discipline e l'implicazione di processi lunghi, rivestono un'importanza fondamentale per garantire tale lascito alle generazioni future, in termini di ricerca e riscoperta del patrimonio culturale, nonché di definizione dei metodi conservazione.

Nel nostro Paese, archeologi locali e stranieri conducono annualmente, con grande dedizione, scavi e ricerche di ampio respiro, volte alla ricerca e alla tutela del nostro patrimonio culturale. E i risultati raggiunti dalla ricerca archeologica condotta dalle missioni italiane conferiscono oggi una dimensione nuova all'archeologia anatolica. Seguiamo con soddisfazione la conduzione da parte degli scienziati italiani degli scavi di Yumuktepe, Arslantepe, Karkamış, Uşaklı Höyük, Kınık Höyük, Hierapolis ed Elaiussa Sebaste, distribuiti in varie regioni dell'Anatolia. Queste attività condotte annualmente dagli archeologi stranieri in Anatolia offrono un contributo significativo all'archeologia turca.

Vorrei cogliere l'occasione per ringraziare sentitamente le missioni archeologiche italiane per la loro dedizione ed il loro contributo all'archeologia dell'Anatolia, nonché tutti coloro che hanno dato il loro contributo in tutte le fasi di questa speciale pubblicazione, che consideriamo un importante evidenza della nostra cooperazione.

Gökhan YAZGI
Türkiye Cumhuriyeti
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü

İnsanlığın uygarlık serüveninde iz bırakmış olan somut veya somut olmayan kültürel değerleri tüm insanlığın ortak kazanımı olarak kabul etmekteyiz. Bu yaklaşımla kültürel mirasın ait olduğu doku içinde bulundurulması, tahribinin önlenmesi, tarihsel süreç içinde yerlerinin belirlenerek değerlendirilmesi ve en önemlisi gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla uluslararası düzeyde bir iş birliği anlayışıyla bilimsel çalışmaları son derece önemsemekteyiz.

Bu bağlamda arkeolojik kazı ve araştırmalar, kültürel mirasın araştırılması, açığa çıkarılması ve koruma yöntemlerinin belirlenerek geleceğe aktarılması bakımından çok sayıda disiplinden bilim insanının katılımıyla ve uzun süreçler gerektiren projeler içermesi bakımından özellikli bir öneme sahiptir.

Ülkemizdeki kültürel mirasın araştırılması ve korunmasına yönelik uzun soluklu kazı ve araştırmalar, her yıl yerli ve yabancı arkeologlar tarafından büyük bir özveriyle sürdürülmektedir. İtalyan kazı ve araştırma ekipleri tarafından yürütülen arkeolojik çalışmalardan elde edilen sonuçlarda, bugün Anadolu arkeolojisine yeni boyutlar kazandırmaktadır. Halen Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yayılmış olan Yumuktepe, Arslantepe, Karkamış, Uşaklı Höyük, Kınık Höyük, Hierapolis ve Elaiussa Sebaste kazılarının İtalyan bilim adamları tarafından yürütüldüğünü memnuniyetle görmekteyiz. Anadolu'da her yıl yabancı arkeologlar tarafından yapılmakta olan bu çalışmalar, Türkiye arkeolojisine önemli katkı sağlamaktadır.

Bu vesileyle, Anadolu arkeolojisine yaptıkları özverili katkılarından dolayı İtalyan kazı ve araştırma ekipleri ile iş birliğimizin bir göstergesi olarak gördüğümüz bu özel yayının her aşamasında emeği geçenlere içtenlikle teşekkür ederim.

Dott. Salvatore Schirmo
Direttore
Istituto Italiano di Cultura di Istanbul

INTRODUZIONE

Quando nel febbraio del 2020 ho iniziato a svolgere il mio incarico presso l'Istituto Italiano di Cultura ad Istanbul, proveniendo dalla sede romana del Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale, la prima entuasiasmante sfida lavorativa che ho affrontato è stata l'organizzazione dell'XI Convegno sul contributo italiano a scavi, ricerche e studi nelle missioni archeologiche in Turchia dal titolo "Lo spazio pubblico, lo spazio privato", previsto per il mese successivo.

Un appuntamento decennale e consolidato di grande rilievo scientifico e di primaria importanza per la diplomazia culturale tra Italia e Turchia, ampliamente riconosciuto dalle autorità dei due Paesi e dalla comunità scientifica, accademica e culturale a livello internazionale. Una occasione per mettere a confronto i risultati degli scavi e delle ricerche effettuate sul campo dagli archeologi italiani che, insieme ai colleghi turchi, operano nell'immenso patrimonio disseminato in tutto il territorio turco. Una preziosa attività di partenariato e di formazione, quella svolta dalle dodici Missioni archeologiche italiane, che ha il pregio di coprire anche cronologicamente quasi tutti i periodi fondamentali della storia dell'umanità, dalla preistoria e protostoria all'età paleo-assira e ittita, dal periodo classico greco-romano a quello bizantino.

Purtroppo, l'irrompere della pandemia da coronavirus che ha sconvolto il mondo, ha causato l'annullamento del convegno che si sarebbe dovuto tenere in presenza nel nostro teatro della Casa d'Italia, facendo sfumare tutto il lavoro preparatorio, frustrando le aspettative di coloro che sarebbero intervenuti e del numeroso pubblico di studiosi ed appassionati della materia, con la prospettiva di interrompere in quell'anno, e forse per quelli a seguire, la fortunata serie di convegni del nostro Istituto di Cultura.

Messi di fronte a questa prospettiva, in Istituto abbiamo subito reagito cercando una possibile soluzione che permettesse di tenere unita la comunità degli archeologi italiani e turchi, salvaguardando la presentazione del grandissimo lavoro svolto sul terreno nelle campagne di scavo dell'anno precedente, le scoperte ed i risultati ottenuti anche dagli studi dei preziosi materiali, i restauri effettuati e l'immancabile attività di promozione e valorizzazione dei siti e dei territori.

L'opportunità ci è stata offerta dalle nuove tecnologie digitali di comunicazione audio-video a distanza, che proprio a causa delle restrizioni alla mobilità imposte dall'emegenza sanitaria, hanno visto un rapidissimo sviluppo. Abbiamo cosi immediatamente ripreso in mano l'organizzazione del convegno "spostandolo" su internet sotto forma di webinar e riprogrammandolo in quattro date tra fine novembre ed i primi di dicembre.

Nella sessione inaugurale del 19 novembre, curata dall'Ambasciata d'Italia ad Ankara, sono così intervenuti l'Ambasciatore italiano in Turchia, Massimo Gaiani, il rappresentante della Direzione Generale per i beni culturali e i musei del Ministero turco per la Cultura e il Turismo, Yahya Coşkun e la professoressa Stefania Mazzoni, la quale ha tenuto una interessante lectio magistralis dal titolo "Spazi sociali dell'Anatolia preclassica tra identità e integrazione: la voce dell'archeologia e delle ricerche italiane".

E' seguita poi, nei giorni 26 novembre, 3 e 10 dicembre, la parte scientifica del convegno volutamente organizzata in tre giornate, per dare uno spazio opportuno alle presentazioni dei Direttori delle Missioni e degli archeologi che hanno lavorato sul campo, suddivise secondo un criterio cronologico. La prima giornata è stata dedicata alla preistoria, protostoria e all'età ittita, quest'ultima ripresa il giorno seguente insieme alle relazioni che hanno riguardato anche l'età neo-ittita ed ellenistica. L'ultimo giorno è stato dedicato all'età classica ed al periodo bizantino.

Prima di introdurre sintenticamente gli interventi, illustrando relatori, titoli e una loro breve descrizione, mi corre l'obbligo di ringraziare tutti coloro che a vario titolo sono intervenuti ed hanno lavorato alla perfetta riuscita del convegno. Un rigraziamento particolare va alla professoressa Marcella Frangipane, che ha svolto il coordinamento scientifico del programma del convegno, ed alla professoressa Grazia Semeraro e al suo gruppo di lavoro dell'Università del Salento per il coordinamento editoriale, redazionale e per il progetto grafico del presente volume.

Salvatore Schirmo
Müdür
İstanbul İtalyan Kültür Merkezi

GİRİŞ

202 senesi Şubat ayında Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığı'nın Roma'dak merkez ofisinden İstanbul İtalyan Kültür Merkezi'ndeki görevime atandığımda, üstesinden gelmem gereken ilk heyecan verici etkinlik Mart ayı için programlanmış, "Kamusal alan, özel alan" başlıklı 11. Türkiye'deki arkeolojik çalışmalara eğitim, araştırma ve kazı'da İtalya katkısı sempozyumuydu.

İtalya ve Türkiye arasındaki kültürel diplomasi için büyük bilimsel öneme sahip, iki ülke yetkilileri ve uluslararası düzeyde bilimsel, akademik ve kültürel topluluk tarafından geniş çapta tanınan on yılı aşkın bir zamandır gerçekleşen köklü bir buluşma. Türk meslektaşlarıyla birlikte Türk topraklarına dağılmış muazzam bir miras üzerinde çalışan İtalyan arkeologlar tarafından sahada yürütülen kazı ve araştırmaların sonuçlarını karşılaştırma olanağı. Prehistorya, Protohistorya ve Hitit Çağı ve Paleo-Asur, Hitit ve Yeni-Hitit Çağından başlayıp Klasik Çağ ve Bizans Dönemine kadar insanlık tarihinin hemen hemen tüm temel dönemlerini kronolojik olarak da kapsama avantajına sahip olan on iki İtalyan Arkeoloji Misyonu tarafından yürütülen değerli bir ortaklık ve eğitim faaliyeti.

Maalesef, dünyayı altüst eden koronavirüs pandemisinin patlak vermesi, Casa d'Italia'daki Kültür Merkezimin tiyatro salonumuzda gerçekleşmesi gereken sempozyumun iptal edilmesine neden oldu ve tüm hazırlık çalışmaları rafa kaldırılınca sunum yapacak olan konu üzerine çalışan hocaların emekleri boşa gitti ve sempozyumu merakla bekleyen arkeoloji tutkunu izleyiciler hayal kırıklığına uğradı.

Merkezimiz karşı karşıya geldiğimiz bu durumla İtalyan ve Türk arkeologlar topluluğunu bir arada tutmamıza olanak sağlayacak olan olası bir çözüm arayışına girerek derhal tepki gösterdik ve bu arada, İtalyan ve Türk arkeologların geçtiğimiz sene çok değerli emekleriyle yapılan restorasyonlar ve sit alanlarının korunmasına ve tanıtılmasına yönelik elde edilen keşifler ve sonuçları güvence altına aldık.

Bu olanak, acil sağlık durumunun getirdiği hareketlilik kısıtlamaları nedeniyle çok hızlı bir gelişme gösteren yeni dijital uzaktan sesli-görüntülü iletişim teknolojileri tarafından bize sunuldu. Bu nedenle, konferansı internet üzerinden bir web seminere dönüştürerek Kasım sonu ile Aralık başı arasında dört tarihte yeniden planlayarak konferansın organizasyonunu hemen devreye aldık.

İtalya'nın Ankara Büyükelçiliği tarafından 19 Kasım'da düzenlenen açılış oturumunda, İtalya Büyükelçisi Massimo Gaiani, Külütr ve Turiz Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü temsilcisi Yahya Coşkun ve Prof. Stefania Mazzoni yer aldılar. Profesör "Kimlik ve entegrasyon arasındaki klasik öncesi Anadolu'nun sosyal alanları: İtalyan arkeolojisi ve araştırmasının sesi" başlıklı bir ders gerçekleştirdi.

Bilahare, 26 Kasım, 3 ve 10 Aralık'ta, kazı başkanları ve sahada çalışan arkeologların sunumlarına uygun bir şekilde programlayabilmek için üç güne yayılan sempozyum bilimsel kısmı, kronolojik bir kriter takip edilerek bölünmüştür. Sempozyumun birincisi Prehistorya, Protohistorya ve Hitit Çağı, ikincisi Hitit ve Yeni-Hitit Çağa ayrılmış olup bu dönemleri kapsayan raporlarla birlikte ele alınmıştır. Üçüncüsü ve son oturum ise Klasik Çağ ve Bizans Dönemini bildirlerii kapsamaktadır.

Konuşmaları, konuşmacıları, ve konu başlıklarını kısaca açıklamadan önce sempozyumun her aşamasında farklı görevlerle emeği geçen sempozyumun başarıyla sonuçlanmasına katkıda bulunan herkese çok teşekkür ediyorum. Ayrıca özellikle sempozyum programının bilimsel koordinasyonunu gerçekleştiren Profesör Marcella Frangipane'ye ve bu yayının gerçekleşmesini mümkün kılan Profesör Grazia Semeraro ve Salento Üniversitesi çalışma grubuna editoryal koordinasyon ve grafik tasarımları için çok teşekkür ediyorum.

Isabella Caneva

La funzione sociale dello spazio abitativo tra il VI e il V millennio a.C. a Mersin- Yumuktepe.

Nella moderna Mersin, il sito di Yumuktepe costituisce un caso esemplificativo per lo studio degli spazi privati in rapporto ad esigenze che potremmo definire di tipo collettivo. Quest'ultime sono percepibili, ad esempio, nel mantenimento di un modello abitativo nell'arco di più generazioni (età neolitica) o in risposta a necessità comuni, come la difesa della comunità, per mezzo delle abitazioni che componevano la fortificazione a casamatta (Calcolitico Medio).

Francesca Balossi Restelli e Marcella Frangipane

Lo spazio pubblico e lo spazio privato nel Tardo Calcolitico ad Arslantepe, Malatya.

Una separazione fisica, tra pubblico e privato, caratterizza la strutturazione degli spazi e la loro evoluzione durante il Calcolitico Tardo ad Arslantepe. Dalle abitazioni di tipo comune che condividono, ad esempio, l'utilizzo di alcuni forni alimentari, si staccano le residenze delle élite, nella parte alta della collina. Questa rappresenta il polo religioso, politico ed economico dell'insediamento, ma è anche teatro di profondi cambianti sociali che intervengono su consuetudini collettive consolidate (i pasti cerimoniali nei templi), sostituite da nuove forme di inclusione ed esclusione, partecipazione e gestione degli spazi pubblici, a cui si affida il controllo e l'espressione dell'autorità (palazzo, sala delle udienze, piattaforma del trono).

Fikri Kulakoğlu, Luca Peyronel

L'organizzazione dello spazio pubblico e privato a Kültepe tra Bronzo Medio ed età del Ferro. Nuovi dati dal settore meridionale dell'insediamento.

Con le recenti indagini dell'equipe italiana a Kültepe si stanno definendo in maniera puntuale le fasi occupazionali dell'età del Ferro, relative, quindi, a un periodo noto solo in parte ma fondamentale nella definizione della vicenda insediativa che caratterizza l'intera frequentazione del mound, sede di un importante distretto commerciale durante il Bronzo Medio.

Anacleto D'Agostino

Lo spazio urbano e i luoghi del potere ittita a Uşaklı Höyük, in Anatolia centrale.

Gli edifici II e III qualificano l'abitato del Tardo Bronzo dell'insediamento ittita di Uşaklı Höyük. Rappresentano sicuramente edifici a carattere pubblico – con mosaici policromi che costituiscono la più antica testimonianza di questo tipo di pavimentazione nel Vicino Oriente (edificio II) – che per monumentalità e forte impatto visivo hanno assunto sicuramente un ruolo importante nella costruzione del paesaggio sino ad evocare simbolicamente lo spazio in cui veniva esercitato il potere.

Marina Pucci

Pubblico e privato durante le fasi finali dell'etá del Bronzo a Alalakh. Missione turco-italiana nell'Amuq: identità culturali dal XVI al VI sec. a. C.

L'analisi quantitativa e contestuale della ceramica di Alalakh ha permesso non solo di precisare la cronologia delle fasi architettoniche ma ha anche contribuito notevolmente a illuminare alcuni aspetti della storia del sito, come il cambiamento della destinazione d'uso di un'area esterna all'acropoli, dove si assiste alla conversione di uno spazio privato, essenzialmente domestico, in spazio pubblico, con la creazione di un edificio fortezza.

Massimiliano Marazzi – Carla Pepe – Leopoldo Repola – Andreas Schachner

L'area del "Grande Tempio" di Hattusa: un progetto di analisi architettonica connesso con l'applicazione di nuove tecnologie.

L'applicazione di sistemi innovativi di rilevamento da parte dell'equipe italiana che lavora ad Hattusa si dimostra particolarmente promettente per la possibilità di creare e gestire modelli 3D di grandi aree di interesse, come il "Grande Tempio" della capitale Ittita, fondati sulla combinazione di metodi e strumenti differenti, per ottenere informazioni grafiche che su scale diverse (dal dettaglio a quella territoriale) possono rispondere a problematiche ed esigenze di studio diversificate (archeologi, epigrafisti, studiosi del paesaggio).

Nicolò Marchetti

La struttura urbana di Karkemish nelle età del Bronzo Tardo II e del Ferro tra aree pubbliche e spazi privati.

A Karkemish, dopo la profonda riorganizzazione del Tardo Bronzo, uno dei due templi conserva i resti della decorazione scultorea originaria e resta in uso fino alla fine dell'età Ferro. In questa fase, che rappresenta uno dei periodi meglio conosciuti della storia del sito, lo spazio pubblico si organizza con finalità rituali in un sistema che comprende due templi e il palazzo, mentre nuovi edifici domestici vengono realizzati oltre le mura a terrapieno. Con la conquista neoassira si apre un nuovo capitolo di sviluppo urbano che prevede la riorganizzazione degli spazi pubblici e la creazione di ricche residenze distribuite nell'area della città esterna.

Isabella Caneva

M.Ö. VI. ve V. binyıl arasında Mersin-Yumuktepe'de konut alanlarının sosyal işlevi.

Modern Mersin'de Yumuktepe sit alanı, kolektif tip olarak tanımlayabileceğimiz ihtiyaçlarla ilgili özel alanların incelenmesi için bir örnek teşkil etmektedir. İkincisi, örneğin bir konut modelinin birkaç nesil boyunca (Neolitik çağ) sürdürülmesinde veya Ortaçağ Kalkolitik dönemi evler aracılığıyla topluluğun savunması gibi ortak ihtiyaçlara yanıt olarak doğmuştur.

Francesca Balossi Restelli e Marcella Frangipane

Malatya, Arslantepe'de, Son Kalkolitik Dönem'de Kamusal Alan ve Özel Alan.

Arslantepe'de, kamusal ve özel arasındaki fiziksel ayrım, mekanların yapılanmasını ve Geç Kalkolitik'teki evrimini karakterize etmektedir. Örneğin ortak fırın kullanımlı evlerden, tepenin üst kısmında yer alan seçkinlerin konutları göze çarpıyor. Bu, yerleşimin dini, siyasi ve ekonomik kutbunu temsil ederken aynı zamanda konsolide kolektif alışkanlıklara müdahale eden derin sosyal değişimlere de sahne olmakta (tapınaklarda tören yemekleri), yerini, otoritenin kontrolü ve (saray, seyirci salonu, taht platformu) emanet edilen kamusal alanların yeni içerme ve dışlama, katılım ve yönetim biçimleriyle yer değiştiriyor.

Fikri Kulakoğlu, Luca Peyronel

Kültepe'de Orta Tunç ve Demir Çağı'nda kamusal ve özel alanların organizasyonu. Yerleşim alanının güney bölümüne ait yeni veriler.

İtalyan kazı ekibin Kültepe'de yaptığı son incelemelerle Demir Çağı'nın istihdam aşamaları zamanında tanımlanıyor ve böylece kısmen bilinen ancak yerleşim olayının tanımında temel olan bu döneme ait Orta Tunç Çağı'nda önemli bir ticaret bölgesinin merkezi olan höyüğün tüm varlığını karakterize ediliyor.

Anacleto D'Agostino

Orta Anadolu platosundaki Uşaklı Höyük'te kentsel mekân ve Hitit iktidar yerleri.

II. ve III. yapılar, Uşaklı Höyük'ün Hitit yerleşiminin Geç Tunç Çağı yerleşimini tanımlıyorlar.

Bunlar kesinlikle kamu binalarını temsil ediyor - Yakın Doğu'daki (yapı II) bu tür döşemenin en eski kanıtı olan çok renkli mozaiklerle - anıtsallık ve güçlü görsel etki için gücü ortaya çıkaran sembolik olarak peyzajın inşasında kesinlikle önemli bir rol üstlenmiş.

Marina Pucci

Alalah'ta Tunç Çağı'nın son evrelerinde kamusal ve özel alan olgusu. Amık'te Türk-İtalyan iş birliği: M.Ö. 16. ve 6. yüzyıllar arasında kültürel kimlikler.

Alalakh seramiklerinin nicel ve bağlamsal analizi, yalnızca mimari evrelerin kronolojisini netleştirmeye olanak vermedi aynı zamanda Akropolis dışındaki bir alanın kullanım amacındaki değişiklik gibi sitenin tarihinin bazı yönlerini aydınlatmaya önemli ölçüde katkıda bulundu; burada bir kalenin oluşturulmasıyla esasen evsel olan özel bir alanın kamusal alana dönüştürülmesine tanık olmaktayız.

Massimiliano Marazzi – Carla Pepe – Leopoldo Repola – Andreas Schachner

Hattuşa'nın Büyük Tapınak alanı: Yeni teknolojilerin uygulanması ile bağlantılı mimari inceleme projesi.

Hattuşa'da çalışan İtalyan ekip tarafından yenilikçi algılama sistemlerinin uygulanması, geniş ilgi alanlarının 3D modellerini oluşturma ve yönetme yeteneği için özellikle umut verici olduğunu kanıtlıyor aynen farklı ölçeklerde grafik bilgi elde etmek için farklı yöntem ve araçların kombinasyonuna dayalı (ayrıntıdan bölgesele) farklı problemlere ve çalışma ihtiyaçlarına cevap verebilen (arkeologlar, epigraflar, peyzaj bilimcileri) Hitit başkentinin "Büyük Tapınağı"nda olduğu gibi.

Nicolò Marchetti

Karkamış'ın Geç Tunç II ve Demir Çağlarındaki Kentsel Yapısı Bağlamında Kamusal ve Özel Alan.

Karkamış'ta, Geç Tunç Çağı'nın kapsamlı bir şekilde yeniden düzenlenmesinden sonra, iki tapınaktan biri orijinal heykelsi dekorasyonun kalıntılarını korudu ve Demir Çağı'nın sonuna kadar kullanımda kaldı. Alan tarihinin en bilinen dönemlerinden birini temsil eden bu aşamada, kamusal alan ritüel amaçlarla iki tapınak ve saraydan oluşan bir sistem içinde düzenlenirken, dolgu duvarlarının ötesine yeni konutlar inşa edilir. Neo-Asur fetihiyle birlikte, kamusal alanların yeniden düzenlenmesini ve şehir dışı bölgesinde dağıtılan zengin konutların yaratılmasını içeren yeni bir kentsel gelişim bölümü açılıyor.

Giovanni Salmeri, Anna Lucia D'Agata

Dinamiche storiche e spaziali sull'höyük di Misis in età romana e tardoantica.

Le ricerche sull'höyük di Misis stanno offrendo un palinsesto molto articolato delle dinamiche occupazionali che hanno interessato questo insediamento della Cilicia, frequentato già a partire dall'Età neolitica. La continuità insediativa emerge con forza nelle fasi di transizione tra l'antichità e il medioevo e può essere documentata dalla rifunzionalizzazione di importanti aree dell'abitato, dal riutilizzo di monumenti pubblici, dal recupero delle strutture più antiche, e da interventi che si estendono alle infrastrutture di un vasto territorio strategico che metteva in comunicazione l'altopiano anatolico e il Vicino Oriente.

Grazia Semeraro

Hierapolis di Frigia: forma e funzione degli spazi nei paesaggi urbani di età romana e bizantina.

La città ellenistico-romana di Hierapolis rappresenta un caso di studio esemplare per esplorare le complesse articolazioni sottese alla definizione e uso degli spazi nel tessuto della città e le loro variazioni nel corso del lungo periodo di vita dell'insediamento, dall'età ellenistica al Medioevo. In questo contributo sono analizzate le principali linee di sviluppo dell'organizzazione urbana nel corso del tempo, con particolare attenzione alla trasformazione degli spazi pubblici. Rientrano in questa categoria tutti i complessi monumentali che presuppongono una fruizione condivisa da parte della comunità, dai luoghi di culto agli edifici di spettacolo, alle piazze, agli edifici di pubblica utilità (terme, latrine, ninfei) ed alle strade. Alla sfera degli spazi privati si ascrivono senz'altro gli edifici di tipo residenziale, ma anche gli impianti produttivi ed i laboratori artigianali. Un discorso a sé si deve poi fare per le necropoli, un grande spazio al servizio della comunità in cui i singoli lotti soggiacciono però alle norme che regolano la proprietà privata.

Annalisa Polosa, H. Asena Kızılarslanoğlu

Spazio pubblico – spazio privato: il caso di Elaiussa Sebaste.

Elaiussa Sebaste costituisce un caso emblematico di come ancora oggi i processi di trasformazione del tessuto urbano possano incidere sulle preesistenze archeologiche se non vengono attivate, come ha fatto la Missione Italiana, formule di collaborazione che coinvolgono anche la comunità locale nella gestione di aree pubbliche o private. Su queste, infatti, insistono i resti della città antica, dove, proprio alla fine del II sec. d.C., un progetto di monumentalizzazione ha indotto un imponente riorganizzazione urbanistica (piazza porticata, edificio termale e teatro) obliterando in parte le strutture private. Le relazioni tra spazi pubblici e uso collettivo cambiano radicalmente al momento della costruzione del "palazzo bizantino": la nuova sede dell'autorità ingloba al suo interno aree che perdono il loro carattere propriamente urbano, come le mura e la via colonnata.

B. Yolaçan, A. Trameri, L. d'Alfonso

Spazio pubblico e privato a Kınık Höyük in epoca Ellenistica.

Durante la fase ellenistica il centro di Dratai/Tracias sembra organizzarsi attorno ad un grande edificio interpretato come parte di un più vasto santuario, in cui si svolgevano pasti sacrificali e pratiche curative. Più nel dettaglio le ricerche condotte nell'insediamento evidenziano una marcata differenza nella distribuzione di spazi, funzioni, quantità e tipologia dei materiali tra città bassa e cittadella, ma anche all'interno della cittadella stessa.

Maria Andaloro

Nel grembo della roccia. Lo spazio dei monaci e lo spazio degli altri in Cappadocia.

Le ricerche dell'Università della Tuscia stanno contribuendo significativamente a documentare la complessità del fenomeno insediativo della Cappadocia rupestre. All'interno di una più ampia visione di studi archeologici, storico-artistici e filologici, si stanno realizzando attività di survey, analisi architettoniche sulle facciate scenografiche dei coni, interventi di restauro sui dipinti murali e sugli apparati pittorici, spesso intimamente connessi con la volontà di raccontare le forme più caratteristiche del paesaggio circostante.

Giovanni Salmeri, Anna Lucia D'Agata

Roma ve Geç Antik Çağda Misis Höyüğün Tarihi ve Mekansal Dinamikleri.

Misis höyük üzerine yapılan araştırma, Kilikya'daki bu yerleşimi etkileyen ve Neolitik çağdan beri uğrak yeri olan istihdam dinamiklerinin çok belirgin bir çizelgesini sunuyor. Antik çağ ile Orta Çağ arasındaki geçiş evrelerinde yerleşim sürekliliği güçlü bir şekilde ortaya çıkar ve yerleşim alanının önemli alanlarının yeniden işlevlendirilmesi, kamu anıtlarının yeniden kullanılması, eski yapıların kurtarılması ve Anadolu platosunu ve Yakın Doğu'yu birbirine bağlayan geniş bir stratejik bölgenin altyapılarına uzanan müdahalelerle kanıtlanabilir.

Grazia Semeraro

Phrygia Hierapolisi: Roma ve Bizans Dönemleri'nde kentsel peyzajlarda mekanların biçimi ve işlevi.

Helenistik-Roma kenti olan Hierapolis, kentin dokusundaki mekanların tanımının ve kullanımının altında yatan karmaşık eklemlenmeleri ve bunların Helenistik çağdan Orta Çağ'a kadar yerleşimin uzun ömrü boyunca varyasyonlarını araştırmak için örnek oluşturan bir çalışmayı temsil etmektedir. Bu katkı, kentsel organizasyonun zaman içindeki gelişiminin ana hatlarını, özellikle kamusal alanların dönüşümüne dikkat ederek analiz etmektedir.

Bu kategori, ibadet yerlerinden eğlence binalarına, meydanlara, kamu hizmet binalarına (kaplıcalar, tuvaletler, nymphaeumlar) ve sokaklara kadar topluluk tarafından ortak kullanım gerektiren tüm anıtsal kompleksleri içermektedir. Konut binaları kesinlikle özel alanlara aittir, aynı zamanda üretim tesisleri ve zanaat atölyelerine de. Daha sonra, bireysel parsellerin özel mülkiyeti yöneten kurallara tabi olduğu, topluluğun hizmetindeki geniş bir alan olan nekropol ayrıca tarışılmalıdır.

Annalisa Polosa, H. Asena Kızılarslanoğlu

Kamusal Alan - Özel Alan: Elaiussa Sebaste Örneği.

Elaiussa Sebaste, İtalyan Kazı Ekibinin yaptığı gibi, kamusal veya özel alanların yönetimine yerel toplumu da dahil eden işbirliği formülleri uygulanırsa, kentsel dokunun dönüşüm süreçlerinin bugün bile önceden var olan arkeolojik alanları nasıl etkileyebileceğinin simgesel bir örneğidir. M.S. ikinci yüzyılın sonunda, antik kentin kalıntıları üzerinde bir anıtsallaştırma projesi, özel yapıları kısmen yok eden büyük bir kentsel yeniden yapılanmaya (çarşı meydanı, termal bina ve tiyatro) neden olan inşa ediliyorlar. "Bizans sarayı"nın inşası sırasında kamusal alanlar ve kolektif kullanım arasındaki ilişki kökten değişti: otoritenin yeni genel merkezi, surlar ve sütunlu cadde gibi kentsel karakterini yitiren alanları içeriyor.

B. Yolaçan, A. Trameri, L. d'Alfonso

Hellenistik Kınık Höyük'te Kamusal ve Özel Alan.

Helenistik evrede Dratai / Tracias'ın merkezi, kurban yemeklerinin ve tedavi uygulamalarının yapıldığı daha büyük bir tapınağın parçası olarak yorumlanabilecek büyük bir bina etrafında yerleşmiş gibi görünüyor. Daha spesifik olarak, yerleşimde yürütülen araştırma, aşağı şehir ve kale arasındaki ve aynı zamanda kalenin kendi içindeki mekanların, işlevlerin, miktarların ve malzeme türlerinin dağılımında belirgin bir farklılığın altını çiziyor.

Maria Andaloro

Kayanın Kucağında. Kapadokya'da Keşişlerin ve Diğerlerinin Alanları.

Tuscia Üniversitesi tarafından yapılan araştırma, Kapadokya yerleşim olgusunun karmaşıklığını belgelemeye önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Arkeolojik, tarihi-sanatsal ve filolojik araştırmalara yönelik daha geniş bir vizyonda araştırmalar ve yapıların manzaralı cephelerinde mimari analizler, duvar resimlerinde ve genellikle çevredeki manzaranın en karakteristik biçimlerini anlatan resimlerde restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Hellenistik Kınık Höyük'te Kamusal ve Özel Alan

Spazio pubblico e privato a Kınık Höyük in epoca Ellenistica

Burak Yolaçan*, Andrea Trameri, Lorenzo d'Alfonso****
Dokuz Eylül Üniversitesi*/ Dokuz Eylül University*
Pavia Üniversitesi-ISAW New York Üniversitesi**/ Università degli Studi di Pavia-ISAW Università di New York**

Şehri diğer insan yerleşimlerinden (kamplar, köyler gibi) ayıran ilginç bir özellik özel alanların yanında kamusal alanların da bulunmasıdır.

Özel ve kamusal alan ayrımı kesin değildir, topluluktan topluluğa ve aynı topluluk içinde de zamanla değişebilir. Genel tanımları itibariyle kamusal alan "tüm vatandaşlar tarafından, kullanım ve yararlanma amacı ile erişilebilen" alan olarak tanımlanırken özel alan "yasalar ya da gelenekler çerçevesinde girişine izin verilenlere açık" alan olarak tanımlanır (Birch, 2008, 118). Hem modern hem de antik şehirleri incelerken kamusal alanlar sosyal kimliklerin tanımlandığı ve tartışıldığı bir arena olarak görülür (Lefebvre 1974; Low 2000).

Kamusal ve özel alan ayrımı soyuttur ve modern zamanda olduğu gibi antik çağda da kimi zaman zıtlık gösterir. Çalışılacak

Una caratteristica distintiva delle città, rispetto ad altri insediamenti umani quali accampamenti e piccoli borghi, è la presenza di spazi pubblici opposti a spazi privati. La distinzione tra pubblico e privato non è assoluta ma varia tra una comunità e l'altra e, nel tempo, all'interno di una stessa comunità. Definizioni generali distinguono spazio pubblico come "luogo accessibile a tutti i cittadini, per il loro uso e per svago", dallo spazio privato quale luogo "il cui accesso è consentito per legge o consuetudine" (Birch 2008, 118; orig. in inglese). Nello studio della città antica e moderna, lo spazio pubblico è visto come l'arena in cui si definiscono e negoziano le identità sociali (Lefebvre 1974; Low 2000).

Tentare di definire un'opposizione tra pubblico e privato rimane un esercizio astratto e di frequente questa opposizione è

bölge ve tarihsel kontekst belirlense bile bu iki alanın tanımı antik yazarların sezgisel ve yorumlamacı mizacı yanında modern araştırmacının yorumuna da açıktır (e.g. Garfinkle 2007). Kentsel alanın değerlendirilmesinde ulaşılabilirlik genellikle kamusal ve özel alan arasında ki ayrım yapmak için iyi bir kriterdir. Aslında, erişilebilirlik politik fonksiyon ile çekişme halindedir. Dini ya da seküler, kentsel otorite tarafından belirli bir alana erişim çok kısıtlı bir durumda olabilir (saray, tapınak gibi) ancak yine bu aynı alan hem antik toplumun kendisi hem de modern araştırmacılar tarafından topluluğun, sıklıkla şehir merkezlerinde olmak üzere, en yüksek seviyedeki temsili olarak görülebilir ve böylece doğal olarak kamusal alan olarak kabul edilirler. Diğer yandan endüstriyel üretim ya da eğitimle ilgili alanlar, her iki fonksiyonda da ev dışı bireylerin erişimine açık olan bu alanlar, sıklıkla özel evlerle ilişkilendirilir. Bu yüzden kamusal ve özel alan arasındaki bu ince ayrımı anlayabilmenin yolu, elde yeterince veri olduğu durumda, arkeolojik kontekst üzerinde dikkatli bir analiz yapmaktır. Niğde Kınık Höyükteki son on yılda yapılan kazılarda Geç Akhamenid ve Erken Hellenistik (KH-Dönem III) aynı zamanda Geç Hellenistik Dönem (KH-D II) için kamusal alan ve özel alan konusuna eğilebilecek yeterince kanıt olduğunu düşünmekteyiz.

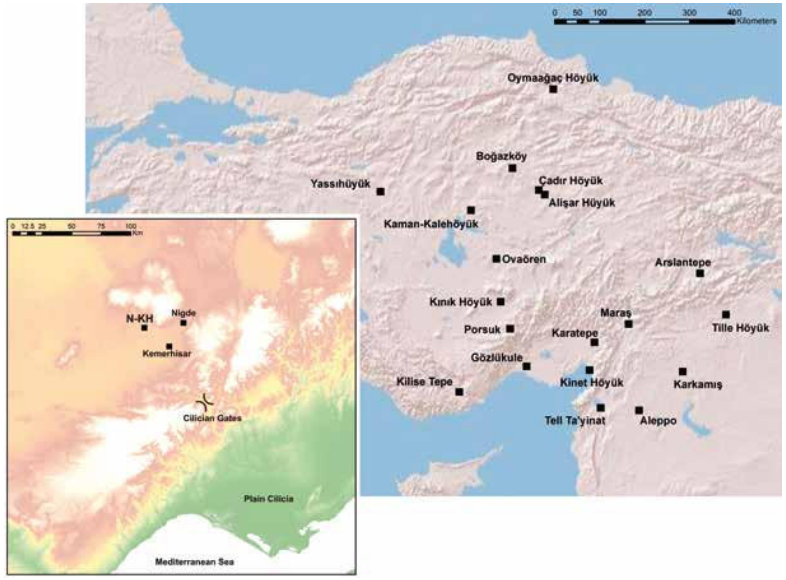
Niğde Kınık Höyük yerleşimi, Kappadokia Volkanik Bölgesinde, Bor Düzlüğünün kuzey ucuna yakın bir noktada, Melendiz Dağlarını Keçiboyundan Dağından ayıran Altunhisar Vadisinin ağzında bulunmaktadır (Res. 1). Yerleşim yaklaşık 9 hektarlık bir dikdörtgen teras üzerinde bulunan 1 hektarlık dairesel bir höyük ile doğu, batı ve kuzeyinde yayılan alan ile yaklaşık 24 hektar bir alanı kaplamaktadır. Kınık Höyük çok katmanlı bir höyüktür ve erken 3. binyıldan 1. binyıl sonuna kadar yerleşim görmüştür. Bu tarihten sonra artık düzenli bir yerleşim görmemiş ancak Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri boyunca sezonluk ve düzensiz bir yerleşim görmüştür (d'Alfonso, Castellano, 2018). MÖ 1. binin ikinci yarısına ait yerleşimin (KH-D III-II) büyük bir bölümü 2011-2019 yılları arasındaki 9 sezonda ortaya çıkarılmıştır. Kınık Höyük'te bu tarihler ve özellikle de Geç Hellenistik Dönem için kentsel alanın farklı kullanımları ve şehir planında kamusal ve özel alanın anlamı ile ilgili bazı öneriler ortaya koymak mümkündür. Bu zaman aralığında

contraddetta nei fatti sia per quanto riguarda il mondo moderno sia per quello antico. Anche nel caso di un contesto storico e geografico determinato, le due definizioni dipendono dalla vena interpretativa degli autori antichi così come degli studiosi moderni (e.g. Garfinkle 2007).

Nello studio dello spazio urbano, l'accessibilità è in genere considerata un buon criterio per distinguere pubblico e privato. L'accessibilità spesso però contrasta con la funzione politica. L'accesso a uno spazio dedicato ai vertici dell'autorità urbana, sia essa divina o secolare, può essere molto limitato, ma allo stesso tempo tali spazi, spesso posti al centro delle città (palazzo, tempio), sono in genere considerati dagli abitanti antichi – e dagli studiosi moderni – come la più alta rappresentazione della comunità, e dunque aventi natura pubblica. Invece, funzioni quali la produzione di larga scala o l'istruzione, che prevedono l'accesso di individui esterni al nucleo familiare, nell'Asia anteriore antica avvenivano spesso in abitazioni private. I confini sfumati tra spazio pubblico e privato sono dunque meglio compresi attraverso l'analisi di contesti specifici supportati da evidenze sufficienti per affrontare questo argomento. I dieci anni di scavo a Niğde-Kınık Höyük hanno fornito elementi sufficienti per una discussione riguardo a spazio pubblico e privato solo per il periodo tardo Achemenide e antico ellenistico (KH-P III), e per il periodo tardo ellenistico (KH-P II). Il sito di Niğde-Kınık Höyük si trova ai limiti settentrionali della piana di Bor, in corrispondenza dell'imbocco della valle di Altunhisar, che divide il gruppo dei Melendiz dal monte Keçikboyundan, nella zona vulcanica Cappadocica (Fig. 1).

Il sito è composto da un monticolo circolare (ca. 1 ha) collocato su una terrazza squadrata (ca. 9 ha), e una più vasta area circostante, per una superficie totale di ca. 24 ettari. Niğde-Kınık Höyük è caratterizzato da livelli di occupazione di un arco temporale dall'inizio del terzo millennio fino alla fine del primo millennio a.C. In seguito, il sito non fu più un centro urbano, e fu occupato solo sporadicamente e su base stagionale durante l'epoca Selgiuchide e nella prima epoca Ottomana (d'Alfonso, Castellano 2018).

I livelli di occupazione del tardo primo millennio (KH-P III-II) sono stati esposti estensivamente durante le nove campagne di

Res. 1 - Anadolu coğrafi haritasında Niğde Kınık Höyüğün yeri (grafik uygulama L. Castellano).
Fig. 1 - Carta geografica dell'Anatolia indicante la posizione di Niğde-Kınık Höyük (elaborazione grafica L. Castellano).

şehir Dratai/Tracias adındaydı ve yaklaşık 3500-4000 kişilik bir nüfusa sahipti (Trameri, d'Alfonso, baskıda, dipnot 3). Bu döneme ait kalıntılar höyüğün kuzey (A ve E sektörleri) ve güney bölümleri (B sektörü) ile höyüğün batı teras bölümünde (D sektörü) ele geçmiştir. Bazı bölümleri halen tam olarak kazılmış olmasa da bu açmalarda ele geçen buluntular höyükte MÖ 1. binin ikinci yarısındaki farklı alanların kullanımı ile ilgili kanıtlar ortaya koymaktadır (Res. 2).

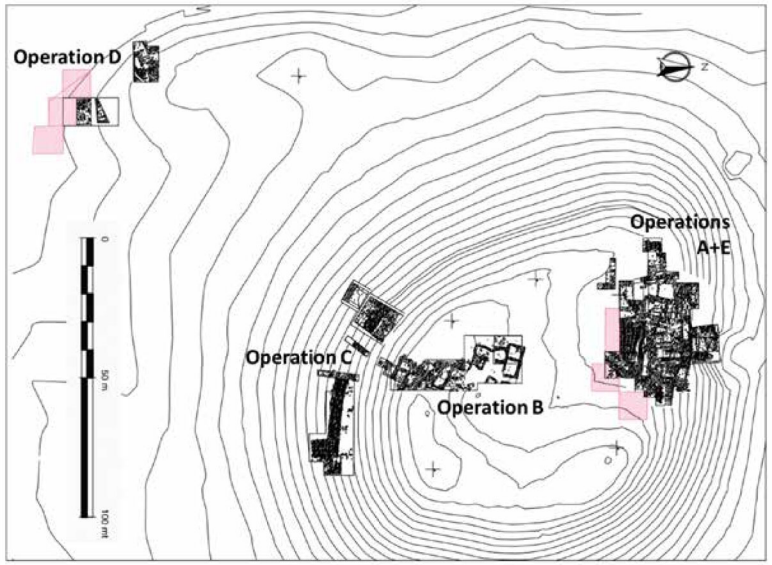
Kuzey Anıtsal Alan

Akhamenid ve Hellenistik Dönemde Kınık Höyük 1 m. kalınlığında bir sur duvarı ile çevriliydi. Bu duvarın taş temeli ve alt bölümünün bir kısmı korunmuştur. Şehrin kuzey bölümünde bir kapının varlığını ortaya koyabiliyoruz. Höyüğün bu bölümünde anıtsal yapılar ve büyük açık bir alan bulunmaktaydı. Höyüğün kuzey-batı ucunda yapılan kazılarda MÖ Geç 4. yy-3. yy ve MÖ 2. yy ortası-1. yy sonuna tarihlenen en az iki ana kullanım

scavo tra 2011 e 2019. Per questa epoca, e in particolare per il periodo tardo ellenistico, è possibile proporre alcune considerazioni sui diversi usi dello spazio urbano e sul significato da attribuire ai concetti di pubblico e privato. In questo periodo la città, identificabile con il toponimo Dratai/Tracias, aveva una popolazione stimata in 3500-4000 individui (Trameri, d'Alfonso 2020). Gli scavi hanno identificato resti appartenenti a questo periodo nell'area nord (Cantieri A ed E) e nell'area sud (Cantiere B) del monticolo e nella parte più occidentale della terrazza (Cantiere D). Sebbene limitate in estensione, queste aree di scavo offrono informazioni significative per la ricostruzione del diverso uso dello spazio all'interno dell'insediamento durante la seconda metà del primo millennio a.C. (Fig. 2).

L'area monumentale settentrionale

In epoca Achemenide ed Ellenistica, la cittadella del sito era circondata da un muro

Res. 2 - Kazı alanları ve jeofizik araştırmaların topoğrafik planı, Eylül 2020 (L. Davighi).
Fig. 2 - Rilievo topografico degli scavi e delle prospezioni geofisiche, settembre 2020 (L. Davighi).

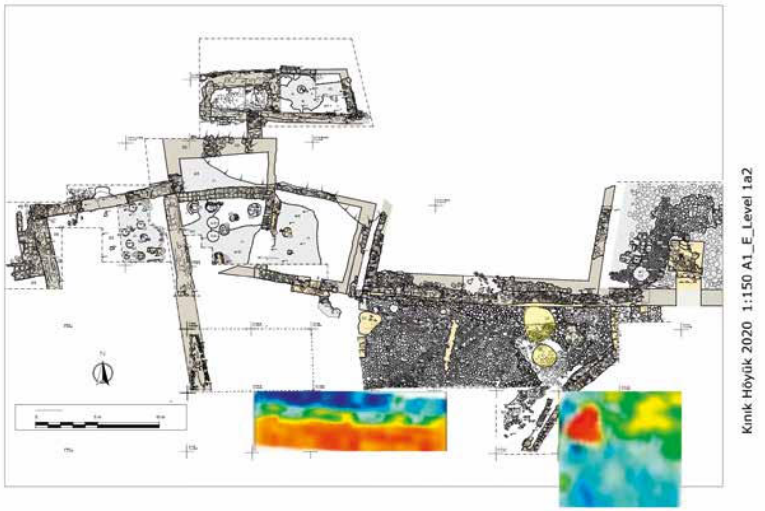
evresine sahip, büyük bir yapının odaları ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı ölçüleri, yapım tekniği ve buluntuları ile dikkat çekicidir (Trameri, d'Alfonso, baskıda).

KuzeyBatı (KB) Yapısının erken evresine ait yan yana dört oda ortaya çıkarılmıştır (Oda Ar 2-5). Odaların ölçüleri, duvar kalınlığı ve genel planı yapının ev ile ilgili kullanımını ihtimal dahilinden çıkarmaktadır (Res. 3). Yapıda ele geçen dikkat çekici buluntulardan dolayı birbiri ardına evrelere sahip bu alanın bir kutsal alan kompleksinin parçası olduğunu düşünmekteyiz. En önemli kontekst Ar3 odasından gelmektedir; 3 adet tam terracotta büyükbaş hayvan figürini ve riyolit taşından bir şahin heykelciği zeminin altına bilerek yerleştirilmiştir (Res. 12). Bu şahin heykelciğinin paralelleri Gordion'da kırık ele geçmiş bazı örneklerde ve Ovaören Yassı Höyük IV tabakasındandan, MÖ 6. yy'a tarihlenmiş, bir alabaster heykelcikte görülmektedir (Şenyurt, Akçay 2018, 574 fig. 7). Ar5 odasında benzer bir grup buluntu, ikincil kontekstlerde, parçalar halinde ele geçmiştir. En geç evresinde bu odanın kapısı örülmüş ve içindeki

di cinta di ca. 1.5 m di spessore, di cui sono conservate solo le fondazioni in pietra. L'accesso alla cittadella è da collocarsi nella parte settentrionale del sito. All'interno del muro si trovavano edifici monumentali e gli spazi di ritrovo della città (Fig. 3).

Alla sommità delle pendici nord-ovest del monticolo, gli scavi hanno esposto diversi vani di un edificio di notevoli dimensioni, con almeno due livelli di occupazione principali, rispettivamente attribuiti al tardo IV-III secolo a.C. e a metà del II-fine I secolo a.C. Questo edificio è significativo per dimensioni, caratteristiche costruttive e strutturali, e ritrovamenti (Trameri, d'Alfonso 2020). Sono stati scavati quattro vani del livello più antico dell' Edificio Nord-Ovest (vani Ar2-5). Le dimensioni dei vani, lo spessore murario, e la pianta generale permettono di escludere un carattere domestico.

Interpretiamo l'edificio come parte di un santuario, sulla base di ritrovamenti distintivi in tutte le fasi di occupazione fino al suo abbandono. Il contesto più significativo è il vano Ar3, da cui proviene un deposito di

Res. 3 - A ve E sektörleri Geç Hellenistik Dönem planı (topografik plan L. Davighi, jeofizik araştırma Geometrik Mühendislik, grafik uygulama L. d'Alfonso).
Fig. 3 - Pianta di fase dell'età tardo ellenistica dei cantieri A+E (rilievo topografico di L. Davighi; prospezioni geofisiche Geometrik-muhendislik; elaborazione grafica L. d'Alfonso).

alan belli bir düzen gösteren atık depozitleri ile doldurulmuştur. Alternatif olarak üst üste gelen toprak ve yanık tabakaları görülmektedir. Bu yanık tabakaları olağan dışı bir şekilde yoğun miktarda hayvan kemikleri, zoomorfik terracotta figürin, heykelcikler ve kap parçaları içermektedir. Figürinlerde büyükbaş hayvanlar temsil edilirken heykelcikler ve kaplarda ağırlıklı olarak kuşlar en çok da yırtıcı kuşlar görülmektedir (Res. 4). Bunlar olasılıkla kutsal alandaki sunu malzemeleriydi; hayvan kemikleri ve yanık buluntular ile birlikte atılmış olmaları bir ritüel davranışını ifade etmektedir. Hayvan kalıntıları, kurban, ziyafet ya da toplu yemekleri ifade edecek şekilde, sınırlı cins ve yaş çeşitliliği göstermektedir (Crabtree et al. 2018).

MÖ 2. yyın ortasında bir öncekinin üzerine yeni bir yapı inşa edilmişti (Res. 3). Bu yeni yerleşim evresi farklı bir seramik buluntu grubu ve sikkeler, metal objeler, boyalı sıvalar ve terracotta kadın figürinleri gibi buluntu kategorileri ile karakterize edilmektedir. Yapının batı bölümü büyük bir teraslı depolama alanına dönüştürülmüş ve birkaç pithos bu

tre figurine di bovidi, intatte, in terracotta, e una statuetta di falco in pietra vulcanica, deposti volontariamente sotto un pavimento in battuto (Fig. 4). Il falco ha paralleli di epoca frigia a Gordion e ad Ovaören Yassı Höyük (Livello IV), per una stautetta di rapace in alabastro datata preliminarmente al 6° secolo a.C. (Şenyurt, Akçay 2018, 574, Fig. 7). Un gruppo numeroso di frammenti di artefatti zoomorfi è stato rinvenuto nel vano Ar5. Durante l'ultima fase di occupazione del vano, le porte furono murate, e lo spazio così chiuso fu progressivamente riempito da butti che creano una sequenza molto caratterizzante. Strati di suolo alternati a spessi strati di cenere contengono una quantità inusuale di ossa animali, frammenti di figurine in terracotta e vasi zoomorfi, statuette e ceramica.

Le figurine rappresentano soprattutto bovidi, mentre le statuette di più grandi dimensioni e i vasi zoomorfi raffigurano pressochè esclusivamente uccelli, soprattutto rapaci. I resti animali limitati a capridi e bovidi, mostrano selezione di età e di porzioni da consumo alimentare (Crabtree et al. 2018)

Res. 4 - KuzeyBatı Kutsal Alanında zemin altına yerleştirilmiş riyolit şahin heykelciği ve terracotta büyükbaş hayvan heykelcikleri (Kınık Höyük Kazı Arşivi).
Fig. 4 - Una statuina in riolite di un falco e tre bovidi di terracotta deposti al di sotto del pavimento in battuto del sacello del Santuario Nord-Ovest (KH-Archaeological Project).

alanda in situ olarak ele geçmiştir (Oda Ar10). Bu teras batı yönünde aynı fonksiyona sahip büyük bir avlu ile genişletilmiştir. Doğuda, yeni inşa edilmiş bir oda batı duvarı boyunca bir oturma sırası ve iyi işçilikli, dairesel bir ocak ile karakterize edilir. Bu oturma sırasının içine yerleştirilmiş olan iki farklı bronz sikke grubu (30 ve 37 adet sikke) bulunmuştur. Odanın içindeki depozitler içinde de çok sayıda sikke ele geçmiştir ayrıca üçüncü bir sikke grubu da (60 adet sikke) ocağın yanındaki küçük bir çukurda ele geçmiştir. Nümismatik çalışmaya göre bu üç sikke grubu da MÖ 36 civarında gömülmüştü. Diğer bazı buluntuların yanında bu odadan üzerinde bir tanrıçanın olduğu altın bir kolye de ele geçmişti (Res. 5).

Daha önce bahsedilen terracotta kadın figürinlerinin hepsi kalıp yapımı olup ya bir tanrıçayı (bir örnekte Aphrodite) ya da kadın tapınanları tasvir etmektedir. Yapım teknikleri ve ikonografileri ile bu figürinler, bölgenin, Kappadokia Kralı Ariaramnes ve ardılı Ariarathes III tarafından ilk defa teşvik edilen Hellenizasyonun bir parçası olan Hellenistik görsel üslubun uyarlanmasını ifade etmektedir.

e sono in linea con un'interpretazione in contesto di sacrificio, e/o di banchetti e pasti collettivi. La presenza di artefatti zoomorfi frammentari, di ciotole in ceramica e di resti animali selezionati, suggerisce un contesto cultuale e rituale.

A metà del 2° secolo a.C. un nuovo edificio fu costruito immediatamente sopra il precedente (Fig. 3). Questo nuovo livello di occupazione è caratterizzato da un diverso orizzonte ceramico, e nuove categorie di materiali, come monete, oggetti in metallo, frammenti di intonaci dipinti, e figurine fittili femminili.

La parte occidentale dell'edificio fu trasformata in una terrazza di stoccaggio e diversi *pithoi* sono stati ritrovati ancora *in situ* (vano Ar10). Ad ovest della terrazza Ar10 era un'ampia corte con la medesima funzione.

A est dell'area di stoccaggio, un vano si caratterizzava per una panchetta o podio costruito lungo il muro ovest e un focolare circolare ricavato al centro del pavimento. Due depositi di monete (30 e 37 pezzi) sono stati rinvenuti all'interno della panchetta.

Res. 5 - Elbisesinin eteklerini tutan bir tanrıçayı tasvir eden altın kolye (Kınık Höyük Kazı Arşivi).
Fig. 5 - Medaglietta d'oro raffigurante una dea alata che solleva la veste (KH-Archaeological Project).

Bu buluntular aynı zamanda bu yapının bir ya da daha fazla tanrıça ile bağlantılı olduğunu da ortaya koymaktadır. Buluntuların yanında mimari teknikte de görülen arkaizan öğelere bakarak KB Yapısının daha önceki yerel bir kültün Hellenleşmiş bir yeniden yorumlanmış haline ev sahipliği yaptığını düşünmekteyiz.

KB Yapısının kazıları bu alanın Hellenistik dönem tabakalarını daha geniş olarak araştırmaya itmiştir; 2016 yılında KB Yapısının güney ve doğusunda E sektöründe çalışmalara başladık. Açmaların birinde, KB yapısının doğu yüzüne saplanan sur duvarının kuzey bölümü ortaya çıkmıştır (Res. 6). Bu duvarın güney yönünde taş döşeli bir meydan ortaya çıkmıştır. Doğu-batı yönünde 20 m uzunluğundaki meydanın genişliğinin şimdilik 7 metresi ortaya çıkmıştır, meydanın güney sınırı henüz ortaya çıkarılamamıştır.

2019 yılındaki kazılarda meydanın doğusunu sınırlayan, kuzey-güney yönlü bir taş duvar ortaya çıkmıştır.

Bu duvarın kuzey-doğusunda düzgün bloklar ve moloz dolgu ile oluşturulmuş dikdörtgen küçük bir yapı ya bir heykel kaidesi ya da bir altar olarak yorumlanmıştır (Res. 7).

Daha geç bir evrede taş döşeli meydanın bir kısmında bir dizi çukur açılmıştır.

Bu çukurlarda bir kaç taştan yapılmış

Molte altre monete erano sparse nei depositi della stanza, e un terzo deposito (60 monete) si trovava all'interno di una piccola buca a fianco del focolare.

Lo studio numismatico indica che le monete furono depositate attorno all'anno 36 a.C. Tra i vari ritrovamenti di questo vano un pendente in foglia d'oro rappresentava una divinità femminile frontale alata (Fig.5).

Le figurine femminili, prodotte a stampo, rappresentano una dea (in un caso certamente Afrodite), o in alternativa oranti e devote.

Queste figurine, per manifattura e iconografia, certificano l'adozione di un vocabolario visuale ellenistico, che era parte della prima ellenizzazione di questa regione, promossa dai re Cappadoci Ariamne II e dal successore Ariarate III. E' possibile che, in ultima istanza, l'edificio fosse collegato al culto di più di una divinità femminile. Considerando i tratti conservativi delle architetture, così come i caratteri locali di alcuni dei materiali, il culto praticato nell'Edificio Nord-Ovest si configura come una reinterpretazione in senso ellenizzante di un più antico culto locale.

I risultati degli scavi dell'Edificio Nord-Ovest hanno portato a indagare estensivamente l'area a sud e ad est di esso. La trincea di scavo aperta verso est ha rivelato le rimanenze di un muro difensivo in pietra, che procede in direzione est-ovest.

A sud del muro, gli scavi hanno esposto una grande piazza in ciottolato che misura 20 m da est a ovest, e si estende verso sud per almeno 7 m (il limite meridionale non è stato ancora raggiunto: Fig. 6).

La campagna del 2019 ha rivelato la presenza di un muro nord-sud in blocchi squadrati di pietra che delimita il lato est della piazza. A nord-est dell'edificio a cui questo muro appartiene, i resti di una struttura quadrangolare in blocchi squadrati, riempita da pietrisco, sono stati interpretati come la base per una statua o un altare (Fig. 7).

In fasi più tarde, parte del pavimento della piazza fu tagliato a nord, e una serie di fosse vennero scavate tagliando parte della pavimentazione in pietra e dei livelli sottostanti. Da queste fosse provengono diverse statue di rapaci ma anche un'iscrizione in greco posta su una base di statua, che menziona pratiche curative associate a Zeus, il che suggerisce la presenza anche di questo culto nel sito.

Res. 6 - Meydan ve KuzeyBatı Kutsal Alanına doğudan bakış (Kınık Höyük Kazı Arşivi).
Fig. 6 - La piazza ed il Santuario Nord-Ovest visti da est (KH-Archaeological Project).

Res 7 - Meydanın kuzeydoğusundaki altar ya da heykel kaidesi (Kınık Höyük Kazı Arşivi).
Fig. 7 - Basamento di altare o statua a nord-est della Piazza (KH-Archaeological Project).

yırtıcı kuş heykeli ele geçmiştir. Bu heykellerin birinin yanında taş bir kaidenin üzerinde Yunanca bir yazıt ele geçmiştir. Tanrı Zeus'un önünde iyileştiğinden bahseden bir kişinin adağının bulunduğu yazıt alanda bu kültün varlığını da ortaya koymaktadır. Bu heykeller ve yazıt bu tanrı ile ilişkili sunular olarak kabul edilmektedir.

Meydanın kullanımının daha da geç bir evresinde çukurların bulunduğu alan meydanın güney bölümündeki bir yapıdan, olasılıkla bir sel ile gelen çamur ve moloz ile örtülmüştür. Bu dolgunun içinde el yapımı, kaba hamurlu, terracotta büyükbaş hayvan figürinlerine ait yüzlerce parça ele geçmiştir.

Bu buluntuların ön çalışması 30 cm üzerinde büyük boyutlu başların, 10 cm civarında küçük boyutlu protomların ve bir kaç tane de gerçek boyutuna yakın hayvanlara ait bacak parçalarının varlığını ortaya koymuştur (Res. 8a). Çoğu başın üzerinde detaylı dizgin motifleri işlenmiştir; adeta bu hayvanlar kurbanlık olarak süslenmişler gibi.

Aynı moloz dolgu içinde 3 adet de antropomorfik terracotta aplik büst ele geçmiştir. Bunlardan biri Athena'yı, diğeri Dionyssos'u sonuncusu da yanında satyr maskesi olan bir maenad'ı tasvir etmektedir (Res. 8b).

Bu üç büst de büyük boyutlu hayvanların gerdanlarına aplik olarak eklenmek üzere tasarlanmıştır.

Bildiğimiz kadarıyla ünik bir örnek olan bu uygulama bu terracotta buluntuların gerçekten de bir kutsal alana ait olduğunu ve Hellenistik Kınık Höyük'te Olympik pantheonun alınıp adapte edildiğini göstermektedir.

Konutlar ve Üretim Alanları

Höyüğün güney yarısında 2011 yılında B sektörü açılmıştır. 9 yılda Akhamenid ve Erken Hellenistik tabakalarına ait 300 m2, Geç Hellenistik tabakanın ise 700 m2lik bölümü ortaya çıkarılmıştır. Bu sektörün tabakalanması kuzey sektöründen daha karmaşıktır. Alanın kuzey bölümünde, 1. binin ortasına ait, 3 odalı ve avlulu büyük bir yapı ile güneyde düzensiz boyutlarda birkaç yapı ortaya çıkarılmıştır. Tüm bu yapılar pyroteknik ve mekanik enstalasyonlar ile ilişkilidir. Bu üretim alanının doğası henüz netliğe kavuşmamasına rağmen metal ve özellikle demir işçiliği olası görülmektedir. 4. yy'ın içlerinde bir

Statue e iscrizioni sono interpretati come votivi associati al culto della divinità.

In una fase ancora successiva, l'area della piazza fu coperta da macerie e fango provenienti dal centro del sito, più a sud. Tra le macerie, si sono scoperte centinaia di frammenti di bovidi in terracotta, prodotti a mano con impasti grossolani, ricchi di inclusi. Uno studio preliminare della collezione permette di distinguere teste bovine di grandi dimensioni (maggiori di 30 cm in lunghezza), protomi di piccola taglia, pure di bovidi (ca. 10 cm), e qualche frammento di zampe bovine a dimensione quasi naturale (Fig. 8a).

Gran parte delle teste bovine presenta intricati motivi con briglie, decorati con motivi a punteruolo e incisi; animali così decorati potrebbero rappresentare capi sacrificandi e abbelliti per l'occasione e l'eventuale processione.

Tre piccoli busti antropomorfi, ritrovati negli stessi strati, sono *appliques*; sono un busto di Atena, uno di Dioniso, e un terzo di menade con maschera di satiro (Fig. 8b).

Le *appliques* decoravano il collo dei buoi di più grandi dimensioni, come parte delle decorazioni. Questi ultimi ritrovamenti suggeriscono che le terracotte siano pertinenti a un contesto santuariale, e testimoniano della ricezione e adozione del pantheon Olimpico nella Kınık Höyük tardo ellenistica.

Abitazioni e aree produttive della cittadella

Il Cantiere B è operativo dal 2011 nella zona sud della città alta. In nove campagne, si sono esposti 300 m2 dell'occupazione Achemenide e antico ellenistica, e 700 m2 per il tardo ellenismo. La stratigrafia di questo cantiere è più articolata rispetto all'area nord del monticolo.

Tre vani e la corte di un edificio di grandi dimensioni sono stati esposti nel centro del cantiere per l'epoca più antica, mentre a sud si trovano diversi edifici di varie dimensioni, tutti con installazioni pirotecniche legate ad attività produttive la cui natura è ancora in fase di studio, ma sembra plausibile che si tratti di lavorazione dei metalli – in particolare il ferro.

Durante il IV secolo a.C. l'intera area fu trasformata, gli edifici demoliti, e al di sopra di uno strato artificiale ricco di cenere e materiale

zamanda tüm alan dönüştürülmüştür; tüm yapılar yıkılmış ve tüm alan karbon ve kül açısından zengin bir dolgu ile kaplanarak yeni bir teraslama yapılmıştır. Bu terasın kuzey bölümü höyüğün merkezine doğru, yaklaşık 10 m çapında, eğimli bir atık alanı olarak kalmıştır.

Bu alan 1. bin sonuna kadar kullanımda kalmıştır. Hemen güneyinde teras üzerinde bir dizi pyroteknik yapıları; hem fırın hem de kiln görülmektedir. MÖ 2.-3. yy içinde bu alan dikdörtgen tek odalı mekanlar ile karakterize edilmiştir. Kazısı yapılmış olan iki tek odalı yapıyı (yaklaşık 3,5 m. uzunlukta) 1 m. genişliğinde taş döşeli bir yol ayırmaktaydı; hem dış (güney) hem de iç (kuzey) yönde basamaklar vardı (Res. 9).

Tek odalı bu mekanlar höyüğün kenarında inşa edilmişti, höyüğün merkezi bu yapılardan daha alçak bir seviyede kalmaktaydı. Yapım tekniği çok zayıftır; taş temeller üzerine tek sıra kerpiç duvar yapılmıştır. Tek odalı Ar8 yapısının buluntuları tamamen pişirme kapları ve bir ocağa yakın ele geçmiş olan ayaklı bir bazalt havandan oluşmaktadır ve bu yapıların konut özelliğini doğrulamaktadır.

Bu evlerin kuzeyinde üçüncü bir yapı, ya tek başına bir ev ya da ek bir yapı (Res. 10) açık bir alanı sınırlamıştır.

Buluntular, sınırlı alan ve zayıf mimari tekniği höyüğün kuzeyindeki zengin kutsal alan ile tamamen zıttır. MÖ 2. yy'ın sonu-1. yy'ın başında Geç Hellenistik sur duvarı alanı ikiye combusto, fu ricavato un terrazzamento. La parte settentrionale di questa terrazza pendeva leggermente verso il centro del sito, formando nell'area centro-orientale del sito una vasta depressione adibita a butto del raggio di ca. 10 m.

L'area rifiuti rimase in uso fino alla fine del primo millennio. A sud di questa, la terrazza era occupata in origine da una serie di impianti pirotecnici, sia fornetti che forni e fornaci per uso industriale.

Durante il III e il II secolo, esistevano in quest'area due abitazioni monolocali a pianta quadrata (ca. 3.5 m di lato), separate da un viottolo con scalini, pavimentato a grandi ciottoli (Fig. 9).

Queste architetture sono piuttosto povere, con fondazioni in pietra e murature di una sola fila di mattoni crudi. L'assemblaggio della casa Br8 consisteva esclusivamente in ceramica da cucina e un mortaio in basalto, rinvenuto vicino a un focolare, e conferma la natura domestica dell'edificio.

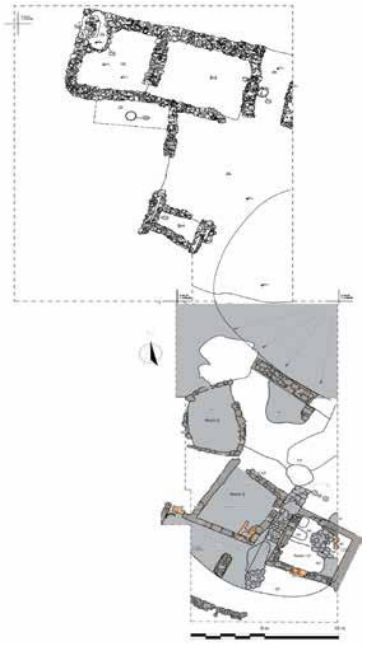
A nord delle abitazioni, un terzo edificio, forse una rimessa, fiancheggiava uno spazio aperto verso nord.

I materiali poveri, gli spazi limitati e le tecniche architettoniche semplici di queste strutture contrastano con quelle delll'area monumentale a nord.

Tra la fine del II o all'inizio del I secolo a.C. fu eretta una cerchia di mura che divide l'area di scavo in due parti: dentro le mura, a sud-

Res. 8 - Boğa heykelciği başı ve bir eşek üzerindeki Silenos'u gösteren kabartma aplik (Kınık Höyük Kazı Arşivi).
Fig. 8 - Testa di statua di toro e applique rappresentante Sileno poggiato all'asino (KH-Archaeological Project).

Res. 9 - B sektörü Geç Hellenistik Dönem planı (Kınık Höyük Kazı Arşivi).
Fig. 9 - Pianta di fase tardo ellenistica del Cantiere B (KH-Archaeological Project).

bölmüştür; duvarların içinde, atık alanının güneyinde, düzensiz, küçük yapıların kalıntıları bulunmuştur. Atık alanının kuzeyinde 2 odalı bir yapı tamamen kazılmış, hemen yanında kuzey-güney yönlü sıkıştırılmış topraktan bir yol ile iki yanında bazı küçük yapıların kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bu yapıların planları ve buluntuları konut işlevini düşündürmektedir ancak 70 cm kalınlığındaki duvarları daha güneydeki tek odalı ya da düzensiz yapılardan daha iyi teknikte yapılmıştır.

Bir odanın köşesindeki taş duvarlı bir atık alanı ve 2 odalı yapının hemen önünde bir fırın ile gömülmüş bir kap bu evlerdeki üretim ile ilgili yegâne özelliklerdir (Res. 10). Jeomanyetik araştırmalar bu yapının kuzeyinde benzer yapılardan bir yapı bloğu olduğunu düşündürmektedir. Doğuda ise açık çalışma alanına açılan bir yolun hemen karşısında başka bir yapının kalıntıları tanımlanmıştır.

ovest dell'area adibita a butto, vi sono resti di piccoli edifici di pianta irregolare.

A nord-ovest del butto si trovava invece un edificio bilocale, integralmente esposto, e resti di altri piccoli edifici, con un viottolo orientato a nord in terra battuta (Fig. 10).

Planimetrie e assemblaggi supportano la funzione domestica di questi edifici, ma le strutture murarie (ca. 70 cm) sembrano meglio costruite rispetto alle case monocellulari a sud. Nell'edificio maggiore, un'istallazione angolare in pietre, forse utilizzata per i rifiuti, un fornetto e una giara interrata sono i soli elementi di carattere produttivo associati a queste abitazioni sulla città alta.

I risultati delle prospezioni geo-magnetiche suggeriscono l'esistenza di un piccolo blocco di edifici contigui all'abitazione bilocale. Ad est, oltre un vicolo, doveva esistere un altro edificio solo parzialmente esplorato.

L'occupazione della città bassa

Gli scavi nel cantiere D, ai limiti ovest della terrazza del sito, hanno esposto diversi livelli di occupazione. In una trincea di 12 x 10 m, sono emersi i resti di una grande abitazione di IV secolo a.C.; di essa si conoscono un vano centrale – forse una cucina – parte di un vano a nord e un annesso esterno a est.

La casa, e in particolare il cortile est annesso, ebbero uno sviluppo irregolare nel tempo, con molte modifiche minori (Fig. 11).

Esistono sottili muri separatori e strutture produttive, come un forno circolare voltato di circa 1 m, diversi forni più piccoli, una macina del tipo "di Olinto" e un'area pavimentata in pietra. Il repertorio di materiali è molto diverso da quello dei piccoli edifici mono o bilocali della città alta esposti nel Cantiere B.

Da un lato, un buon numero di pesi da telaio indica attività di produzione tessile nell' edificio del cantiere B. Dall'altro, importiazioni di ceramica di lusso, come un frammento di *lekythos* attica di V secolo e figurine fittili, come una parte di un *thymiaterion* antropomorfo, trovano paralleli solo nell'area nord della cittadella.

La successiva occupazione tardo ellenistica si conserva solo nella zona nord-est della trincea, ma i depositi di decine di pesi da telaio e sporadici oggetti di lusso importati suggeriscono che questa occupazione avesse

Aşağı Şehir Yerleşimi

Höyüğün teras alanının en batı ucundaki D sektörü kazıları başka bir yerleşim konteksti ortaya koymuştur. 12 m. X 10 m. ölçülerindeki bir açmada büyük bir evin kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. MÖ 4. yy'a tarihlenen ev benzeri bir oda, olasılıkla bir mutfak, kuzeyinde büyükçe bir odanın bir kısmı, doğuda da bir dış oda tanımlanabilmiştir. Ev, özellikle de doğudaki açık oda, süreç içinde düzensiz bir biçimde gelişmiştir; bazı küçük düzenlemeler, bölme duvarları, 1 m çağındaki dairesel kubbeli fırın, küçük ocaklar, taş döşeli bir alan ile Olynthus değirmeni gibi üretim ile ilgili öğeler görülmektedir (Res. 11). Ayrıca evin buluntuları da höyüğün güneyindeki tek ya da 2 odalı evlerin buluntularından farklıdır. Bir yandan çok sayıda tezgâh ağırlıkları evde tekstil üretimi olduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan da 5. yy Attik lekythos parçası, terracotta figürinler, thymiaterion parçası gibi kaliteli ithal buluntuların paralelleri sadece KB kutsal alanının zengin buluntuları arasında görülmektedir. Geç Hellenistik mimarinin açmanın sadece kuzey doğusunda korunmuş olduğu düşünülürse, onlarca tezgâh ağırlığı ve kaliteli ithal mallar bu yerleşim tabakasının doğasının 300 yıl öncesi ile aynı olduğunu natura simile a quella dell'edificio del livello precedente e meglio conservato.

Gli scavi del Cantiere D indicano che l'occupazione della città bassa era caratterizzata da unità domestiche ampie ed articolate, in cui avevano luogo diverse attività oltre al ricovero e al consumo dei pasti, come il trattamento di prodotti agricolo-pastorali, la produzione di cibo, la produzione tessile, e i riti di culto domestico.

Discussione

L'edificio di tardo primo millennio esposto nel Cantiere D nel terrazzamento della città bassa di Kınık Höyük è un esempio di abitazione di un nucleo familiare. Nonostante gli scavi nella città bassa siano di estensione limitata, possiamo presumere che gli abitanti di Dratai/Tracias risiedessero principalmente nella città bassa in abitazioni simili a questa.

Alcune attività produttive anche destinate a consumo esterno avvenivano, in queste case e nei loro annessi.

Invece, nella cittadella, l'organizzazione degli spazi e delle attività ad essi collegate erano profondamente differenti.

All'interno di una cerchia di mura, nella zona nord della cittadella, gli scavi hanno rivelato

Res. 10 - Höyüğün merkezinde, B sektörü kuzeyinde iki odalı bir konut, Geç Hellenistik Dönem (Kınık Höyük Kazı Arşivi).
Fig. 10 - Abitazione bilocale dal centro della cittadella, Cantiere B Nord, età tardo ellenistica (KH-Archaeological Project).

düşündürmektedir. D sektöründeki kazılardan anlayabildiğimiz kadarıyla yapının bulunduğu alan birbirine bitişik, büyük konut yapıları ile karakterize edilmekteydi. Bu konutlarda yaşayanlar yapılarını konut işlevi dışında tekstil üretiminden tarımsal ürünlerin işlenmesine, yiyecek üretiminden domestik kültlere kadar çeşitli amaçlarla kullanıyorlardı.

Tartışma

Kınık Höyüğün batısındaki alanda D sektöründe kazılmış olan 1. binin ortası ve sonuna ait yapı iyi düzenlenmiş bir ev örneğidir. Detaylı araştırmaların eksikliğine rağmen Dratai/Tracias'ın nüfusunun aşağı şehirde benzer evlerde yaşadığını düşünüyoruz. Bu evlerde ve ek binalarında bazı üretim faaliyetleri özel ölçekte yapılıyordu. Buna karşılık şehrin merkezinde alan organizasyonu ve ilişkili aktiviteler tamamen farklıydı. Höyüğün üstü mevcut yamacın kenarından geçen 1,5 m kalınlığındaki bir sur duvarı ile çevrilmişti.

Bu alanın kuzeyinde büyük bir meydan ve büyük bir yapı kompleksinin (KB Yapısı) bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı hem kült ve ziyafet hem de olasılıkla şarap olmak üzere büyük miktarda depolama işlevine sahipti. Meydanın doğu ucunda bir altar ve gömülmüş olan heykellerin bulunmuş olması alanda en azından bir adet kült işlevine sahip yapının daha olduğunu göstermektedir. Höyüğün bu bölümü domestik kullanıma ayrılmamıştı ve her ne kadar KB Yapısındaki depolama işlevi kutsal alan içine erişim ve dolaşım konusunda kontrol ve düzenlemenin varlığını düşündürse de yapının şehir için kurumsal rolü ve şehirde yapılacak her türlü toplanma faaliyeti için (alaylar, toplanmalar, Pazar, ziyafet vb) kullanılacak olan bir meydanın hemen yanındaki konumu ile şehir içinde kamusal ya da toplumsal bir alan olarak algılandığının güçlü bir göstergesidir. Anıtsal kamusal alanın güneyinde B sektörü kazıları küçük bir mahalle içinde, birbirleri ile bitişik düzende, aralarında eklentiler ya da evsel üretim için yer bırakılmadan yapılmış, iyi inşa edilmiş ancak görece küçük evlerin varlığını ortaya koymuştur.

Bu evler belki de höyükte görevli din adamları ya da höyükte bulunacak her türlü resmi görevlinin yaşadığı evlerdi. Güneye doğru ilerlediğimizde, duvarların içinde, un'ampia piazza e parte di un vasto edificio (Edificio/Santuario Nord-Ovest) associato a due funzioni: una è presumibilmente il culto, legato anche ad attività collettive (pasti comunitari, banchetti); la seconda attività è la raccolta e stoccaggio su larga scala di prodotti, in particolare di vino.

La presenza di un altare e di statue sepolte nella parte est della piazza indica che almeno una seconda area di carattere cultuale doveva esistere in questa zona.

La porzione settentrionale della cittadella non aveva dunque funzione abitativa, e nonostante le aree di stoccaggio del Santuario Nord-Ovest implichino una qualche forma di regolamentazione e controllo all'accesso e circolazione dei prodotti stoccati – magari limitati al santuario – il ruolo istituzionale e religioso di queste aree poste nel centro cittadino, e la presenza di una larga piazza adibita a forme di aggregazione comunitaria (processioni, assemblee, mercati, feste), indicano comunque la percezione di questo quartiere quale spazio pubblico e comunitario.

A sud dell'area pubblica con caratteri monumentali, gli scavi nel Cantiere B-nord hanno mostrato invece la presenza di un piccolo quartiere con abitazioni di piccole dimensioni ma ben costruite, ma prive di annessi e istallazioni adibite ad attività produttive in ambito domestico.

Gli edifici forse servivano da spazi abitativi per il clero, o per altre categorie di ufficiali incaricati dell'amministrazione degli edifici del quartiere sacro a nord, e/o del centro cittadino in senso più ampio.

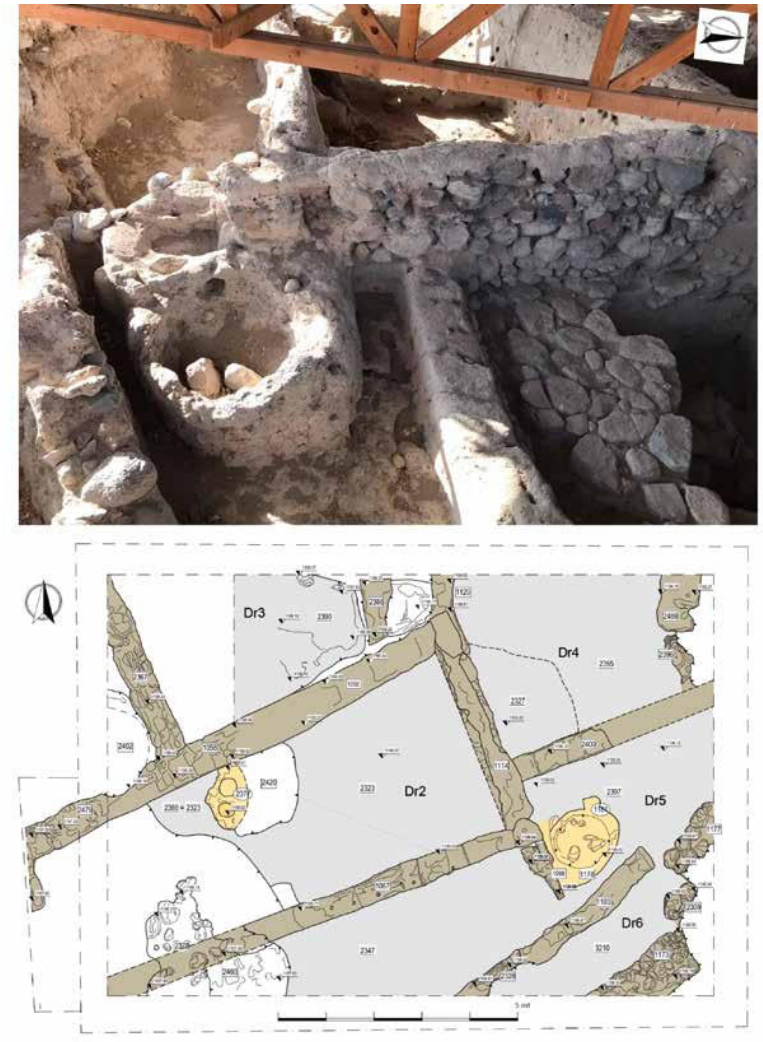
Spostandoci a sud, all'interno delle mura, uno spazio aperto di dimensioni relativamente ampie (ca. 30 m) ospitava ad est una discarica circolare a cielo aperto (ca. 10 m).

Ai limiti meridionali della cittadella, dal III secolo in poi, troviamo abitazioni monocellulari di fattura estremamente povera.

Queste sono associate direttamente alle aree produttive a cielo aperto, caratterizzate da installazioni pirotecnologiche di diverse forme e dimensioni.

Queste abitazioni erano forse destinate al personale addetto al lavoro fisico e produttivo che sosteneva il mantenimento e all'effettivo funzionamento delle istituzioni religiose del settore nord della cittadella.

Si nota dunque una marcata differenza nella

Res. 11 - Aşağı Kentteki ev (D1 sektörü); D1.3d seviyesi planı (L. Davighi) ve D1.4 seviyesi görüntüsü (KH-Archaeological Project).
Fig. 11 - L'abitazione della città bassa (Settore D1); pianta della fase D1.3d (L. Davighi) e immagine della fase D1.4 (KH-Archaeological Project).

görece büyükçe bir açık alanın (yaklaşık 30 m) doğu bölümünde yaklaşık 10 m çapında dairesel bir alan atık alanı olarak kullanılmıştır. Bunun güneyinde özellikle 3. yy ve sonrasına ait tek odalı, oldukça fakir evler ortaya çıkarılmıştır. Bu evler büyük açık üretim alanları ve buralarda bulunan fırınlar ve farklı boyutlardaki ocaklar gibi üretimle ilgili yapılarla direkt ilişkidedir. Bu evler, höyüğün kuzeyinde bulunan kutsal alanların bakımı ve işlerliğini devam ettirmesi için gerekli fiziksel ve üretim faaliyetlerini yürüten işçilerin evleri olarak yorumlanmıştır. Dratai/Tracias'ın aşağı şehri ve üstü arasında belirgin çizgilerle çekilmiş bir işlev ve gelir ayrılığı olduğu açıkça görülmektedir, bu ayrım aynı zamanda höyüğün içinde de belirgindir.

Kınık Höyükten gelen arkeolojik kanıtlar, her ne kadar değerlendirme konusunda ilk sonuçlar olsa da, klasik yazarlar ve modern araştırmacılar tarafından, Orta Anadolu'daki bazı yerleşim merkezlerinin tamamen kutsal alanları çevresinde şekillendiğini şeklinde ortaya konan tabloyu yansıtmaktadır.

Hellenistik ve Roma dönemleri boyunca kutsal alanlar yerel krallıkların direkt koruması altındaydı ancak bu seküler güçten alışılmamış derecede bağımsızdılar ve aynı zamanda, oldukça geniş toprak sahipliğine bakılırsa, ekonomik özgürlüğe de sahiptiler. Strabon'un Coğrafyası ve diğer antik ve epigrafik kaynaklara göre tarihçiler Anadolu'ya özgü ve polis'e alternatif bir şehir modelinin varlığını tartışmışlardır. Bu, Rostovtzev tarafından "tapınak-şehir" olarak tanımlanmıştır (Rostovtzev 1941, 505) ve artık Geç Hellenistik ve özellikle Roma Dönemi *hierai poleisi* ile ilişkilidir (Boffo 1985; Beate Dignas 2002, 224-47). Orta Anadolu'da, baskın roldeki bir kutsal alanın varlığı ve diğer sivil ya da yönetimsel kurumların daha az önemli olması ya da tamamen yoklukları ile tanımlanan şehirler, Hitit İmparatorluğundaki kutsal şehirlere kadar giden bir Anadolu geleneğinin devamı olarak görülmektedir (Archi 1975). Bu zengin epigrafik ve tarihsel bilginin aksine arkeoloji bize Orta Anadolu'daki bu kutsal şehirlerin nasıl organize edildiğine dair çok az bilgi sağlamıştır. Bu açıdan Kınık Höyük kazıları bu ilginç şehir tipi ve kurumlarının birbirleri ile nasıl etkileşime geçtiği ve alan kullanımını nasıl tasarlandığı konusunda yeni bir perspektif sağlayabilir.

distribuzione di spazio, funzioni e ricchezza degli assemblaggi tra città bassa e cittadella a Dratai/Tracias, ma anche all'interno della cittadella stessa.

I dati archaeologici da Kınık Höyük, sebbene ancora preliminari, sembrano confermare alcune ricostruzioni proposte dagli autori classici e dagli storici moderni, i quali propongono che alcuni centri urbani dell'Anatolia centrale fossero organizzati interamente attorno e in funzione dei loro santuari.

In epoca ellenistica e romana, i santuari anatolici erano sottoposti al patrocinio delle dinastie locali, ma dovevano godere di un livello di indipendenza dal potere secolare piuttosto ampio, ed erano indipendenti anche economicamente, grazie a possedimenti territoriali molto vasti su scala regionale. Sulla base della *Geografia* di Strabone e di altre fonti antiche ed epigrafiche, gli storici hanno proposto l'esistenza di uno specifico modello di insediamento alternativo alla *polis* ellenistica, e caratteristico dell'altopiano centro-anatolico.

Si tratta, nella definizione di Michail I. Rostovtzeff del *temple-state* (Rostovtzeff 1941, 505), corrispondente al concetto delle *hierai poleis* di epoca tardo ellenistica e soprattutto romana (Boffo 1985; Dignas 2002, 224–47).

La presenza di insediamenti nell'Anatolia interna, definiti dal ruolo prominente di un centro santuariale e dal minore impatto o l'assenza di altre istituzioni civiche o amministrative, si può comprendere e derivare da una tradizione locale anatolica di lungo corso, che risale fino alle città sacre dell'impero Ittita (Archi 1975).

A differenza della più ampia e dettagliata varietà di informazioni derivanti dalle fonti epigrafiche e storico-letterarie, l'archeologia ha fornito informazioni molto limitate su come questi centri sacri erano organizzati nell'Anatolia interna.

In questo senso, gli scavi di Kınık Höyük forniscono nuove prospettive su come questo particolare tipo di insediamento e le sue istituzioni interagivano su scala locale, e definivano l'uso degli spazi urbani, pubblici e privati.